

History Thesis title page

Type: History Thesis

Title: Plintgebonden wijkaccommodaties

Author: Mudde P.B.

Summary: There changed a lot in the society since the crisis, in particular for the elderly. People have to shape their own future and involve the fellow man. These developments are called the participation society. This means for elderly that they have to improve their independency. Elderly are forced by savings of the government to live longer independently. However, there are a lot of desolated elderly. Still they suggest that they want to live independent, but with possible support close by.

Community centres could play an important role for the independency of elderly. In this rapport are three community centres analysed which are placed on the ground floor with a connection between living space that is focused on elderly. The connection could be a transition between society and the secured living area. Elderly could meet people here out of the building as out of the neighbourhood. By meeting people of the neighbourhood they will feel more secured on the street. Hereby community centres could work as a life support to sustain independency for elderly in the way of meeting places, first care, and small groceries.

Community centres suggest that they are especially focused on reaching out to people out of the neighbourhood. The shift with elderly living space is experienced as an obstacle. It constrains the accessibility negatively whereby they reach less people. The connection creates uncertainties about the publicness of the community centre. Therefore it is important to design the building in a way that there is a significant separation between the public ground floor and the living space.

Keywords: Community center; Eldery housing; Rotterdam; De Nieuwe Nachtegaal; De Kristal; De Dijk;

Mentor: Broekhuizen D.

Faculty: Architecture

Department: Veldacademie

Programme/Section/Other: Master

Hand-in date: 2015-06-16

Language: Dutch

Comment: Final

Study number: 4111977

Submitter email: pbmudde@gmail.com

Plintgebonden Wijkaccommodaties

Ouderen behoefte in de wijk

Peter Mudde

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

1	Inleiding	7
2	Eerste wijkaccommodaties	8
3	Ouderen in de samenleving	9
3.1	Participatiesamenleving.....	9
3.2	Eenzaamheid	9
3.3	Behoeft Ouderen.....	10
4	Wijkaccommodatie De Kristal	11
4.1	Inleiding.....	11
4.2	Wijkbeschrijving.....	11
4.2.1	Geschiedenis Nesselande	12
4.2.2	Wijkopbouw	13
4.3	Wijkaccommodatie de Kristal.....	14
4.3.1	Ontstaan wijkaccommodatie de Kristal.....	14
4.3.2	Locatie.....	16
4.3.3	Het gebouw	16
4.3.4	Verdiepingen	17
4.3.5	De plint.....	18
5	Wijkaccommodatie De Nieuwe Nachtegaal	21
5.1	Inleiding.....	21
5.2	Wijkbeschrijving.....	21
5.2.1	Geschiedenis Oud Charlois	21
5.3	Wijkaccommodatie De Nieuwe Nachtegaal	23
5.3.1	Ontstaan van de Nieuwe Nachtegaal.....	23
5.3.2	Locatie.....	27
5.3.3	Het gebouw	27
5.3.4	Verdiepingen	28
5.3.5	De plint.....	28

6	Wijkaccommodatie Trefpunt De Dijk	31
6.1	Inleiding.....	31
6.2	Wijkbeschrijving.....	31
6.2.1	Geschiedenis Hordijkerveld	31
6.3	Wijkaccommodatie Trefpunt de Dijk.....	33
6.3.1	Ontstaan Trefpunt de Dijk.....	33
6.3.2	Locatie.....	35
6.3.3	Het gebouw	35
6.3.4	Verdiepingen	36
6.3.5	De Plint.....	36
7	Vergelijking gebouwen	39
8	Conclusie	41
	Literatuurlijst	39
	Bijlagen	

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie ‘plintgebonden wijkaccommodaties’. Een onderzoek naar het gebruik van drie plintgebonden wijkaccommodaties in Rotterdam. Hierbij ligt de focus op het gebruik in combinatie met senioren. Deze scriptie is geschreven in het kader van mijn master architectuur aan de Technische Universiteit Delft.

Het document is geschreven binnen een breder onderzoek van de Veldacademie Rotterdam. De Veldacademie fungeert als kenniscentrum van de wijk waar onderzoek wordt gedaan in samenwerking tussen professionals en studenten. In samenwerking met architectuurhistoricus Dolf Broekhuizen is deze scriptiewerkplaats opgericht om een onderzoek te doen naar de architectuurhistorische waarde van verschillende wijkaccommodaties. Dolf heeft mij begeleid bij het schrijven en het opstarten van de scriptie. Graag wil ik hierbij in het speciaal Dolf bedanken voor alle hulp en begeleiding. Daarnaast wil ik Jurrian Arnold bedanken die de scriptiewerkplaats heeft meehelpen opzetten en mij heeft begeleid in de opstartfase van de scriptie.

Bij het bezoeken van de buurthuizen ben ik altijd met open armen ontvangen en heb ik alle hulp en informatie gekregen waar ik om kon wensen. Voor mij was het een onbekende wereld en met veel geduld hebben zij mij uitvoerig verteld over hun buurthuizen. Graag wil ik de personen bedanken met wie ik heb gesproken bij mijn bezoek aan de buurthuizen; Janet Neyhoft-van den Tol van de Nieuwe Nachtegaal, Tineke van den Berg van de Kristal, Janine Beem van Trefpunt de Dijk, Fouad Lazaar en Tim Volker van de jongerenorganisatie PIT 010 en Ouasim El Alhoceim die mij uitvoerig verteld heeft over Hordijkerveld en Trefpunt de Dijk. Zonder de medewerking van hen had ik dit onderzoek nooit kunnen uitvoeren.

Enkele historische foto's die in de scriptie zijn gebruikt zijn te danken aan het Historisch Café Oud Charlois. Zij geven met regelmaat historische lezingen in de Nieuwe Nachtegaal over Oud Charlois en Rotterdam.

Peter Mudde

Delft, juni 2015

Samenvatting

Sinds de crisis is er veel veranderd in de samenleving en met name in de ouderenzorg. Mensen moeten zelf vorm geven aan hun toekomst en daarbij de medemens in betrekken en ondersteunen. Deze ontwikkeling wordt de participatiesameneleving genoemd. Voor ouderen betekent dit dat ze de zelfredzaamheid moet verbeteren. Ouderen moeten door bezuinigingen vanuit het rijk noodgedwongen langer zelfstandig blijven wonen. Onder deze groep heerst veel eenzaamheid, ouderen geven echter toch aan het liefst zelfstandig te wonen, maar wel met een vangnet in de buurt.

Wijkaccommodaties kunnen een belangrijke rol spelen bij de zelfredzaamheid van ouderen. In het rapport zijn drie plintgebonden wijkaccommodaties geanalyseerd waarbij er een koppeling is met ouderen woonruimte. Voor ouderen is de koppeling een mooie tussenstap tussen de beschermde woonomgeving en de maatschappij. Zij kunnen hier ongedwongen mensen ontmoeten uit het gebouw als uit de buurt. Door mensen uit de buurt te leren kennen, zullen zij zich daarenboven veiliger in de buurt voelen. Wijkaccommodaties kunnen het vangnet zijn voor ouderen in de vorm van ontmoetingsplekken, de eerste zorg en het kopen van de kleine boodschappen.

Het blijkt dat de wijkverenigingen in de wijkaccommodatie zich voornamelijk willen richten op het bereiken van mensen uit de buurt. De koppeling met ouderenwoonruimte ervaren zij hierbij als een belemmering. Het belemmert de laagdrempeligheid waardoor ze minder mensen in de buurt bereiken. De koppeling creëert onduidelijkheden over de openbaarheid van de wijkaccommodatie. Het is daarom belangrijk het gebouw vorm te geven waardoor er een duidelijk onderscheidt wordt gemaakt in de vormgeving van de openbare begane grond en de woonruimte op de verdiepingen.

1 Inleiding

Rotterdam is een stad met vele gezichten en vele culturen. Een wereldstad opgebouwd uit verschillende deelgemeentes met ieder een eigen sfeer. Buurthuizen in Rotterdam hebben altijd een belangrijke rol gespeeld in het verbinden van de mensen in de stad. Het is niet voor niets dat Rotterdam al meer dan een eeuw geleden het eerste buurthuis opende. Echter door de crisis en genoodzaakte bezuinigingen vanuit de gemeente sluiten er noodgedwongen veel buurthuizen.

Wijkgebouwen maken een belangrijk deel uit van sociale cohesie in de buurt. Voor veel mensen is het een plek om mensen te ontmoeten en activiteiten te doen, maar ook een plek om ondersteuning en hulp te krijgen. In een samenleving die constant veranderd is dit de plek waar mensen elkaar kunnen vinden. De insteek van het buurthuis is door de jaren heen echter wel veranderd. Voorheen was het een wijkgebouw waar mensen naartoe konden gaan om een activiteit bij te wonen, tegenwoordig zie je steeds meer dat de mensen de activiteit zelf moeten organiseren. Het buurthuis stelt zich dienstbaar op in plaats van actief. Dit komt onder andere door de tendens van de participatiesamenleving. Mensen worden geacht actief deel te nemen aan de samenleving.

Voor ouderen hebben buurthuizen specifiek een belangrijke rol. Door het weg vallen van de lichte zorgindicaties en daardoor het sluiten van verzorgingshuizen zullen ouderen steeds langer zelfstandig moeten blijven wonen. Daarnaast is er onder ouderen veel eenzaamheid en zijn ze minder zelfredzaam. Een buurthuis in de buurt geeft ouderen de mogelijkheid mensen te ontmoeten en in sommige gevallen zelfs de boodschappen te doen of bijvoorbeeld naar de apotheek te gaan. Door functies te combineren zijn ouderen eerder geneigd en worden ze uitgenodigd de buurthuizen te gebruiken en onder de mensen te komen. Hierdoor kunnen ze beter langer zelfstandig blijven en hun eigen leven beheersen.

Door de wijzigingen in de ouderenzorg zijn de buurthuizen des te meer van belang voor ouderen dan ooit. Daarom wordt er in deze scriptie een onderzoek gedaan naar de rol van buurthuizen in Rotterdam met een specifieke focus op de ouderen. Hierbij wordt er gekeken naar plintgebonden wijkaccommodaties in combinatie met seniorenwoonruimte. Daarbij zijn drie gebouwen bezocht, onderzocht en met elkaar vergeleken om een uitgebreid beeld van de situatie te geven.

Om achtergrond informatie te geven over de situatie in de ouderenzorg wordt er begonnen met algemene informatie over de wijzigingen in de ouderenzorg en wat daarbij speelt. Daarna worden er drie wijkaccommodaties uitvoerig beschreven en uiteengezet. De drie wijkaccommodaties zijn de Kristal in Nesselande, de Nieuwe Nachtegaal in Oud Charlois en Trefpunt de Dijk in Hordijkerveld. Ieder hoofdstuk wordt begonnen met een wijkbeschrijving en het ontstaan van de wijk. Daarna zal de wijkaccommodatie worden behandeld waarbij wordt gestart met het ontstaan van de accommodatie om vervolgens over te gaan op het gebouw en het gebruik. Uiteindelijk worden de drie gebouwen met elkaar vergeleken en een conclusie gegeven.

2 Eerste wijkaccommodaties

Buurthuizen bestaan als sinds het begin van de 20ste eeuw. In Rotterdam was dit ‘Ons Huis’ in het oude westen dat in 1909 is geopend. ‘De vereniging Ons Huis stelde zich tot doel arbeiders en minder draagkrachtigen de gelegenheid te geven tot ontwikkeling in algemene zin’.

Na de tweede wereld oorlog ontstond er een grote groei in het aantal sociale voorzieningen in Nederland. ‘De vooroorlogse stad kenmerkte zich op sociaal gebied door onbeheerste groei zonder sociale samenhang. Het centrale thema dat na de oorlog bij aanhangers van het vernieuwingsstreven in diverse wederopbouw- en uitbreidingsplannen tot uiting kwam was de wijkgedachte. De wijkgedachte gaat uit van een sociaal-ruimtelijk geleding van de stad in de buitenwijken, waarbij elke wijk is opgebouwd uit buurten, wooneenheden en eigen voorzieningen. Een wijkgemeenschap beschikte over voorzieningen die hiërarchisch over de wijken en buurten (wijk-buurtvoorzieningen) zijn verdeeld. Cruciaal voor de gemeenschapsopbouw binnen de wijkgedachte was de integratie van een stelsel aan sociale voorzieningen, met de wijkgebouwen en buurthuizen om de massamens en de massajeugd vorming te bieden, als individu en als onderdeel van de maatschappij.’

De buurthuizen werden geschetst als multifunctionele sociale accommodaties waarin verschillende functies zijn ondergebracht. ‘Eén van de eerste sociale centra waarin de ideeën naar voren kwamen was bij een sociaal cultureel centrum aan het Zuidplein, ontworpen door architect Jaap Bakema. Hierbij werden twee bestaande houten barakken getransformeerd in een multifunctionele accommodatie met drie kleuterklassen, een crèche, medisch consultatiebureau, badhuis, spreekkamers, bibliotheek, ontspanningszaaltje en een woning voor de conciërges. De bundeling van sociale voorzieningen in een verzamelgebouw kreeg in de daaropvolgende jaren al naargelang plaatselijke omstandigheden invulling, met accenten op zorg, onderwijs of welzijn, variërend van heel smal tot heel breed.’

(Broekhuizen, 2013, pp. 63, 64)

Tegenwoordig telt Rotterdam vele buurthuizen. Door bezuinigingen is de gemeente echter genooddaakt steeds meer buurthuizen te sluiten. Doordat er nog altijd behoefte is aan buurthuizen in de stad uit dit zich in nieuwe ontwikkelingen. Steeds meer buurthuizen worden zelfstandig of puur op basis van vrijwilligers. Buurthuizen worden in zelfbeheer genomen, waardoor ze niet meer afhankelijk zijn van subsidies van de gemeente (van Leent, Huygen, & Schlatmann, 2012). Hierdoor kunnen ze blijven bestaan en hun eigen organisatie draaiende houden. Door burgerinitiatief als dit zal het buurthuis autonoom worden en gerund worden door de buurt voor de buurt.

3 Ouderen in de samenleving

3.1 Participatiesamenleving

Sinds de troonrede van 17 september 2013 is het woord ‘participatiesamenleving’ een veel gediscussieerde term. In de troonrede werd gesteld dat de klassieke verzorgingsstaat langzaam verandert in een participatiesamenleving. ‘Wanneer mensen zelf vorm geven aan hun toekomst, voegen zij niet alleen waarde toe aan hun eigen leven, maar ook aan de samenleving als geheel’, werd er als uitleg aan de term toegevoegd (Koning van Oranje-Nassau, 2013). Het woord is in november dat jaar zelfs uitgeroepen tot woord van het jaar door het Genootschap van Onze Taal.

De tendens richting een participatiesamenleving in de ouderenzorg komt voort uit de gevolgen van de crisis in combinatie met een ‘dubbele vergrijzing’. Een vergrijzing houdt in dat het aandeel ouderen in de totale bevolking toeneemt. Bij een dubbele vergrijzing is er naast een vergrijzing binnen de groep 65-plussers een toename onder de 60-plussers. Op 1 januari 2012 waren er 686.000 mensen van 80 jaar en ouder. Dit komt neer op 4 procent van de bevolking. Van de 65-plussers was 25 procent ouder dan 80 jaar (Giebers, Verweij, & de Beer, 2014).

Het kabinet was door de crisis in combinatie met de dubbele vergrijzing genoodzaakt te bezuinigen op de ouderenzorg. Door de dubbele vergrijzing zijn er minder mensen die premies kunnen betalen ten opzichte van het aantal gebruikers van de zorgverzekeringen. Er komen meer ouderen die langer zorg nodig hebben en hierdoor te lang gebruik maken van de algemene wet bijzondere ziektekosten (AWBZ), daarnaast zijn de plaatsen in een instelling duur en beperkt. De lichte zorgzwaartepakketten zijn al verdwenen waardoor als gevolg de verzorgingshuizen hun deuren zullen moeten sluiten. De participatiesamenleving zoals die eerder is genoemd is onder andere hier op gericht. Het kabinet wil ouderen stimuleren langer zelfstandig thuis of bij hun kinderen te laten wonen.

Sinds 1 januari 2015 zijn de taken van de AWBZ ondergebracht bij nieuwe en bestaande wetten, namelijk de nieuwe wet langdurige zorg (Wlz), de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), de Zorgverzekeringswet (Zvw) en de nieuwe Jeugd wet (Koen, 2014). Hierdoor zijn de gemeenten verantwoordelijk geworden voor ondersteuning en begeleiding van hun burgers. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk thuis kunnen blijven wonen. Via de Wmo geeft de gemeente ondersteuning thuis (Rijksoverheid, 2015b). De zelfredzaamheid van ouderen moet vergoot worden om langer zelfstandig te kunnen blijven wonen.

3.2 Eenzaamheid

Eenzaamheid is er in alle leeftijdsgroepen. Uit een onderzoek van TNS/NIPO van november 2012 blijkt dat meer dan 1 miljoen van de 4,1 miljoen 55-plussers zich eenzaam voelt. Van hen zijn 200.000 extreem eenzaam, zij hebben slechts een keer in de maand sociaal contact. Van de ruim 2,9 miljoen 65-plussers voelt ruim 900.000 ouderen zich eenzaam (Nationaal ouderenfonds, 2012). In Nederland geeft 1 op de drie Nederlanders aan zich eenzaam te voelen (Coalitie Erbij, 2008, p. 6). Rotterdam is hier geen uitzondering op. Uit een onderzoek van de GGD Rotterdam-Rijnmond uit juli 2014 blijkt in Rotterdam 49 procent eenzaam te zijn (Erdem, 2014, p. 2). Volgens de gemeente Rotterdam voelt zelfs

ruim de helft van de ouderen zich in de stad eenzaam. Eén op de vier ouderen heeft zelfs helemaal niemand om op terug te vallen (RTV Rijnmond, 2015).

Eenzaamheid blijkt ongezond te zijn. Volgens een onderzoek van professor Cacioppo aan de universiteit van Chicago uit mei 2009 verhoogd eenzaamheid je bloeddruk, het stressniveau en het risico op depressie. Daarmee zijn deze gevoelens even slecht voor je gezondheid als roken of overgewicht. Vooral bij ouderen kan eenzaamheid gevaarlijk zijn, omdat zij een zwakker gestel hebben. Eenzame ouderen blijven 14 procent meer kans te hebben op een vroege dood dan een gemiddelde persoon. Daarmee is de kans op overlijden bij eenzaamheid twee keer zo groot als bij overgewicht (Nationaal ouderenfonds, 2012).

3.3 Behoeft Ouderen

Opvallend is dat ouderen aangeven het liefst zelfstandig te willen blijven wonen, maar wel met een vangnet. Dit betekent mensen in de buurt die kunnen helpen wanneer nodig en voorzieningen op loopafstand. De behoefte aan ontmoetingsplekken is hierdoor groot. De kleine buurtwinkels zoals de bakker en de groenteboer, vervullen voor de ouderen een belangrijke sociale functie. Zij zorgden voor zekere publieke familiariteit of vertrouwdheid. Deze winkels maken ongedwongen uitwisseling en ontmoeting tussen buurtbewoners mogelijk, die elkaar daardoor (oppervlakkig) leren kennen en herkennen. Mensen worden zo ‘vertrouwde vreemden’ voor elkaar, waardoor de anonimiteit in de buurt afneemt.

Door het wegvallen van deze ongedwongen ontmoetingsplekken gaat er een belangrijke sociale functie voor de ouderen verloren. Deze sociale functie kan goed worden opgevangen door wijkaccommodaties. Echter door bezuinigingen en met de transformatie van een klassieke verzorgingsstaat naar een participatiestaat verdwijnen ook deze plekken van ontmoeting steeds meer (de jong, Kooiman, & Omlo, 2015, p. 8). Door de wijzigingen in de Wmo is het de taak van de gemeente geworden hier op in te spelen. Volgens de rijksoverheid is het belangrijk dat ouderen deelnemen aan de maatschappij, mensen kunnen ontmoeten, contacten kunnen onderhouden en boodschappen kunnen doen. Dit helpt ouderen sociaal waardoor ze langer zelfstandig kunnen blijven wonen (Rijksoverheid, 2015a).

In Rotterdam is er sinds mei 2011 het project ‘Even Buurten’ actief. Hierbij proberen professionals uit de zorg en welzijn via een integrale wijkaanpak de sociale netwerken rondom thuiswonende ouderen te versterken. Onderzoekers van de Erasmus Universiteit Rotterdam en het instituut Beleid en Management Gezondheidszorg onder leiding van professor Anna Nieboer hebben een rapportage geschreven over het project Even Buurten. Hierin geven zij aan dat onderlinge relaties en verbondenheid tussen buurtbewoners in de wijk een positieve bijdrage leveren aan het welzijn en de kwetsbaarheid van ouderen. Sociale cohesie in een buurt vermindert de kans op kwetsbaarheid onder ouderen en versterkt het gevoel van je ‘thuis’ voelen. Ouderen hebben een sterke behoefte onafhankelijk te zijn van anderen en over voldoende autonomie te beschikken. Zij geven aan dat (zorg)voorzieningen op loopafstand hiervoor bijvoorbeeld van belang zijn, zodat ze zichzelf van de meest basale behoeften kunnen voorzien (zoals het halen van boodschappen en het bezoeken van de

huisarts en apotheek). Ook het belang van een veilige buurt en goed openbaar vervoer komen duidelijk naar voren (van Dijk, Cramm, Lotters, & Nieboer, 2013, pp. 45-46).

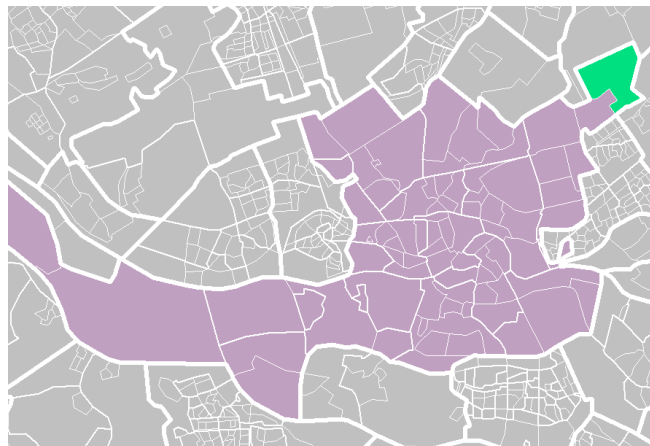
4 Wijkaccommodatie De Kristal

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op wijkaccommodatie de Kristal. Er wordt eerst ingegaan op het wijkprofiel van Nesselande en de ontwikkeling van de wijk. Daarna wordt de wijkaccommodatie beschreven en uiteengezet. Er wordt begonnen bij het ontstaan van de accommodatie en uiteindelijk het gebouw beschreven.

4.2 Wijkbeschrijving

De wijk Nesselande ligt ten noordoosten van centraal Rotterdam (afb. 1). De woonwijk ligt in het verlengde van de wijk Zevenkamp en wordt verder ontsloten door Zuid-Hollandse polders. De afstand tot het stadhuis aan de Coolsingel ligt weliswaar verder dan van het stadhuis van Gouda of Zoetermeer af, toch is het onderdeel van Rotterdam (Galema, 2007). Hoewel Nesselande in het zuidoosten aan de A20 grenst, heeft het geen rechtstreekse aansluiting op het snelwegennet. Slechts met omwegen door Zevenkamp of Nieuwerkerk aan de IJssel is de A20 te bereiken (Lörzing, Klemm, Leeuwen van, Lübke, & Soekimin, 2006, p. 105). Uitzonderlijk voor de wijk is de metro verbinding. Vanuit centraal station Rotterdam is het mogelijk om in 40 minuten met de metro naar de wijk toe te gaan.

Afb. 1 Kaart Rotterdam, wijk Nesselande

Nesselande maakt deel uit van de deelgemeente Prins Alexander. In totaal beslaat het gebied 350 hectare, waarvan 43 hectare aan meren, sloten en wateren. 225 hectare is ingedeeld met ongeveer 5000 woningen en 20 hectare is bestemd voor kantoren en bedrijven. Per vierkante kilometer wonen er gemiddeld 3.965 personen. In de gehele wijk wonen ongeveer 12.000 mensen. Acht procent van de inwoners is ouder dan 65 jaar. Ten opzichte van Rotterdam is dit ongeveer de helft van het gemiddelde. De leeftijdscategorie 0 tot 14 jaar bestaat uit 30 procent van de inwoners. Dit is bijna het dubbele ten opzichte van Rotterdam (oozo, 2015).

4.2.1 Geschiedenis Nesselande

Nesselande is de nieuwste woonwijk van Rotterdam. Het is één van de Vinex wijken in Nederland. In 1995 startte stedenbouwkundige Arjen Knoester en landschapsarchitect Linda Hooijer van de dienst Stedenbouw en Volkshuisvesting (ds+V) met de integrale ontwerpschets voor Nesselande (Knoester & Hooijer, 2007, p. 17). Zeven jaar later is de bouw gestart. De wijk is gebouwd in de Alexanderpolder en op, destijds, grond van gemeente Zevenhuizen. Op afbeelding 2 is het gebied te zien in 1990. Opvallend is de grootte van de Zevenhuizerplas. Oorspronkelijk is de plas ontstaan in de jaren zeventig door zandwinning voor het opspuiten van de grond voor de bouw van de woonwijk Zevenkamp. Voor en door de bouw van Nesselande is de plas in grootte verdubbeld.

Afb. 2 Gebied Nesselande 1990

Vinex wijken

Samen met andere wijken zoals Haverleij in 's-Hertogenbosch en Ypenburg in Den Haag is Nesselande onderdeel van een groter plan, opgesteld door de regering in het begin van de jaren negentig. Dit was een ambitieus plan waar tussen 1995 en 2005 door het gehele land in totaal 455.000 nieuwe woningen gerealiseerd moesten worden. In samenwerking met gemeentes en provincies zouden er met financiële steun vanuit het rijk meerdere woonwijken worden gebouwd. Deze woonwijken zijn bekend geworden onder de naam 'Vinex' wijken. Dit is een afkorting voor de *Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra*, de beleidsnota waar de totstandkoming van het plan in beschreven staat (Lörzing et al., 2006, p. 7).

De term 'Vinex' is helemaal ingeburgerd. Tegenwoordig wordt de term in de volksmond veelal gebruikt voor alle nieuw gebouwde woonwijken. De term heeft een negatieve lading gekregen doordat in de media en vakbladen de kwaliteit van de wijken ter discussie is gesteld. De ruimtelijke kwaliteit zou de wensen overlaten, zoals een te hoge dichtheid, te weinig groen en te weinig differentiatie in woningtypen. Daar kwam, gaandeweg de realisatie, vaak een tekort aan parkeerplaatsen en speelvoorzieningen, winkels en scholen bij, alsmede het feit dat de locaties niet tijdig werden ontsloten met het openbaar vervoer. Opvallend is dat de term 'Vinex' generaliserend gebruikt wordt, terwijl iedere wijk van elkaar verschilt (RIGO Research en Advies BV & OTB Delft, 2006, p. 5).

Iedere Vinex wijk is anders van opzet. Het rijk had als het ware de spelregels voor de wijken omschreven waarbinnen de gemeenten zelf de wijk konden ontwerpen. Daardoor heeft iedere Vinex

wijk wel iets unieks dat het kenmerkt of waarmee het gepromoot wordt. Zo staat bijvoorbeeld Ypenburg in Den Haag bekend om de kleurrijke huizen die ontworpen zijn door MVRDV (afb. 3) en Haverleij in Den Haag door de 'kastelen' van Soeters en van Eldonk architecten (afb. 4) (Lörzing et al., 2006, p. 128). Doordat Nesselande één van de later gebouwde Vinex wijken is, heeft het kunnen leren van eerdere Vinex wijken. Daardoor is er bijvoorbeeld zo snel mogelijk een metroverbinding met de wijk gemaakt en een ruim centrum gecreëerd. Volgens bewoners van Nesselande kenmerkt de wijk zich als de 'badplaats' van Rotterdam. Dit komt ook terug in de motto's van de wijk:

'Nesselande is een uitzonderlijke wijk dankzij de ligging aan de Zevenhuizerplas.'

'Het is als een badplaats in landelijk gebied met de wereldstad Rotterdam als voorziening.'

'De wijk kent zelfs een strand met boulevard waar geflaneerd kan worden of op een terrasje van de ondergaande zon genoten kan worden.'

Afb. 3 Ypenburg

Afb. 4 Haverleij

4.2.2 Wijkopbouw

De wijk is opgedeeld in negen zones met iedere zone een eigen thema (afb. 5). Er zijn drie gebieden waar wordt gewoond: Tuinstad, Badplaats en Waterrijk. De bebouwing varieert van appartementengebouwen aan het water tot twee-onder-een-kap- en vrijstaande woningen in het middengebied. Het plan van Nesselande wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan bebouwing. Zo staan er aan de Zevenhuizerplas hoge woontorens die de wijk een stedelijk aanzien geven tot een paar honderd vrijstaande, volledig welstandsvrije woningen op de eilanden aan de noordzijde van de Waterwijk. De architectonische uitwerking van het gebied refereert eveneens aan de boulevards van Hollandse badplaatsen (Boeijenga & Mensink, 2008, pp. 218, 222).

De wijk heeft veel ruimte gereserveerd voor parken zoals het Rietveldpark dat van noord naar zuid loopt. Dit park is ongeveer 100 meter breed en kan gezien worden als een groene as door de wijk. Dit park is echter noodgedwongen ontstaan doordat hier een hoogspanningslijn loopt. In het hart van de wijk ligt het centrum gebied voor winkels en voorzieningen. In dit gebied is de Kristal gevestigd. Dit gebied ligt aan een groot park en aan de Zevenhuizerplas.

Afb. 5 Kaart Nesselande

1. Waterwijk
2. Tuinstad
3. Badplaats
4. Winkels en voorzieningen
5. Bedrijvenpark
6. Rietveldpark
7. Common Green
8. Oeverpark
9. Natuur en recreatie

4.3 Wijkaccommodatie de Kristal

4.3.1 Ontstaan wijkaccommodatie de Kristal

Direct nadat bekend was dat Nesselande zou worden gebouwd, is er een belangenvereniging voor en door de toekomstige bewoners van de wijk opgericht. De deelgemeente had tijdens het ontwerpproces veel overleg met de klankbordgroep waar de wijkorganisatie in vertegenwoordigd was. De wijkorganisatie bestaat nog steeds genaamd 'Stichting Wijkorganisatie Nesselande' (WONIO). Aan de klankbordgroep werden de plannen voorgelegd en besproken. Dit kon WONIO aan de nieuwe bewoners communiceren, geeft Lenie Mulder aan in de film die ter ere van de opening is gemaakt over de Kristal (Frameworks AV Rotterdam, 2009). In samenwerking met Stichting Onderneming Opbouwwerk Rotterdam (SONOR) is er vanaf 2000 nagedacht over de vormgeving van de multifunctionele ontmoetingsruimte. Hierbij is veel gekeken naar gelijksoortige gebouwen. Er is zelfs een excursie naar Noorwegen geweest om daar van de buurthuizen te leren. Bij de vormgeving van het wijkcentrum stond voorop dat het geen bedrijfsverzamelgebouw moest worden. Het moest een ruimte worden waar alle partijen het gevoel hadden beheerder te zijn. Door de deelnemende organisaties te combineren en te richten op gezamenlijkheid kan er optimaal van de functies gebruik worden gemaakt.

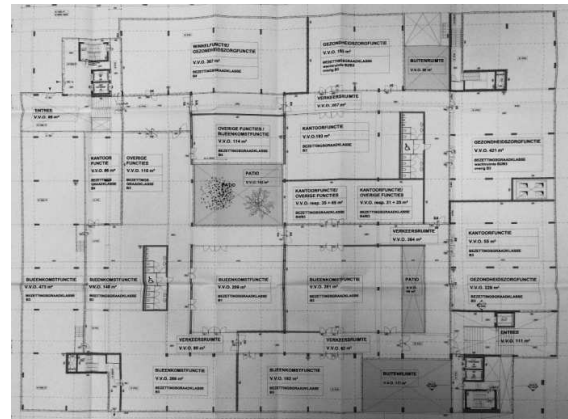
De initiatiefnemers van het gebouw, stichting Humanitas en woningbouwvereniging PWS Rotterdam hebben het gebouw door drie verschillende partijen laten ontwerpen. Meyer en van Schooten architecten hebben het gebouw ontworpen, Aequo architecturals uit Assen heeft het gezamenlijke gedeelte van het interieur in de plint ontworpen en architectenbureau Cor Mastebroek heeft het medische gedeelte in de plint ontworpen. Het hoofdontwerp komt daarmee van de hand van Meyer en van Schooten en Aequo en Cor Mastebroek hebben de plint mogen invullen. Deze drie ontwerpen zijn met drie verschillende bouwaanvragen ingediend. De eerst goedgekeurde bouwaanvraag was in 2005 door Meyer en van Schooten. Deze bouwaanvraag had betrekking op het gehele gebouw. De focus lag voornamelijk op de woningen. De tekeningen in de bouwaanvraag hadden namelijk de status

van een definitief ontwerp terwijl de plattegrond van de begane grond een concept status had (Afb. 6). Bij de begane grond tekening ging het voornamelijk om de bezettingsgraad en het vloeroppervlak.

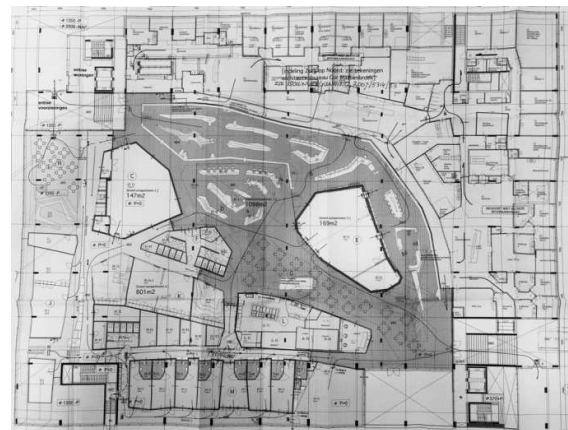
In 2008 is de begane grond voor een bouwvergunning aangevraagd. Dit is gedaan door twee verschillende aanvragen. Eén voor het gezamenlijke gedeelte (Afb. 7) en één voor het medische gedeelte (Afb. 8). Tussen de tekeningen van beide aanvragen zit geen significant verschil. In vergelijking met de tekening uit 2005 zit echter een groot verschil doordat de definitieve tekeningen meer in overleg met de toekomstige gebruikers zijn gemaakt.

Het ontwerptraject is een langdurig proces geweest. Uit een interview met de Tineke van den Berg, sociaal coördinator Stichting Buurtwerk Alexander (SBA), zijn er in het proces noodgedwongen een zaken gewijzigd die invloed op de openheid van de plint hebben gehad. In het oorspronkelijke plan zou de wijkvoorziening iedere dag en ieder uur open zijn. Daardoor zou het een buurthuis worden waar je letterlijk ieder moment van de dag in en uit had kunnen lopen. Door bezuinigingen ten gevolge van de crisis konden niet alle functies altijd open blijven en was er geen budget voor een vaste beheerder. Daarnaast hebben redenen vanuit de brandveiligheid invloed gehad op de openheid van plattegrond. In de eerste ontwerpen was het medische gedeelte open in verbinding. In de uitvoering moesten de medische functies echter een eigen brandcompartiment krijgen waardoor de functies nu achter een wand liggen en daardoor fysiek gescheiden van de rest.

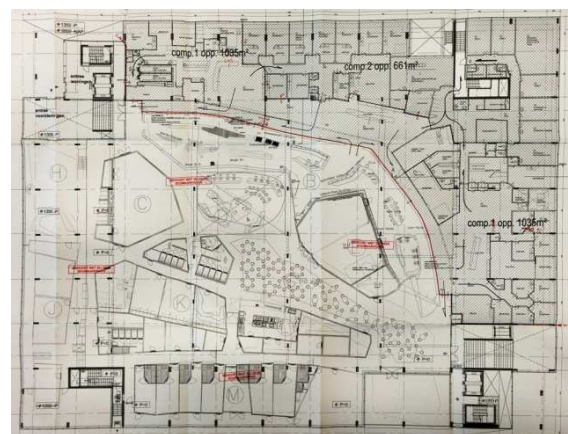
Het gebouw is uiteindelijk in 2009 feestelijk geopend en in gebruik genomen.

Afb. 6 Bouwaanvraag – 2005

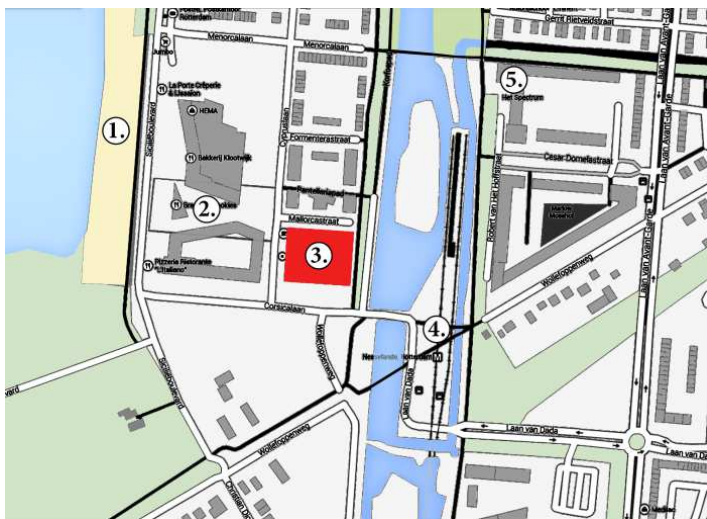
Afb. 7 Bouwaanvraag gezamenlijkdeel -2008

Afb. 9 Bouwaanvraag medisch deel - 2008

4.3.2 Locatie

De Kristal ligt aan de Corsicalaan, de Cypruslaan en de Mallorcastaat. Het gebouw ligt centraal in de woonwijk, in het gebied dat is bestemd voor winkels en andere voorzieningen (Afb. 10). Doordat de ligging direct naast de metrohalte is heeft het gebouw een toonaangevende rol voor de wijk. Aan de andere kant van het gebouw is de hoofdentree richting het winkelcentrum. Hier zijn verscheidene cafés, een supermarkt en winkels te vinden. Boven het winkelcentrum torenen twee hoge gebouwen uit. Twee woontorens van 65 meter hoog genaamd 'Miami' en 'Barcelona'. De derde toren is nog in aanbouw. De namen van de torens sluiten goed aan bij de locatie. De gebouwen liggen namelijk direct aan de boulevard en strand van de Zevenhuizerplas. Het winkelcentrum richt zich voornamelijk op de wijk, terwijl de Zevenhuizerplas een aantrekkingskracht op de hele stad heeft. Direct naast de Kristal zijn meerdere eengezinswoningen met verder op een groot complex van senioren woningen in combinatie met een brede school.

1. Strand en boulevard
2. Winkelcentrum
3. De kristal
4. Metrostation
5. Brede school, seniorenwoningen

Afb. 10 Locatie de Kristal

4.3.3 Het gebouw

Het gebouw is opgezet als een carré vorm met afmetingen van 89 bij 66 meter (afb. 11). Het gebouw heeft zes woonlagen met in totaal een hoogte van 22 meter. De carré vorm creëert op het dak van de begane grond een dakterras voor de bewoners. Hier is een jeu de boules baan aangelegd dat uitnodigt tot ontmoeting tussen de bewoners. De plint is geheel openbaar en heeft een hoogte van 4,4 meter en de verdiepingen een hoogte van ongeveer 3 meter. Het complex kenmerkt zich door een gevel van lichtblauw gekleurd glas. De gehele gevel is gematerialiseerd met transparant en translucient glas. Opvallend zijn de met print bedrukte glazen balustrades op de balkons die rondom doorlopen. De plint onderscheidt zich enigszins van de verdiepingen in vormgeving. De gevel heeft namelijk een verdiepingshoge transparante vliesgevel. Doordat er openruimte achter de gevel ligt kleurt het glas hier donkerder blauw in tegenstelling tot het lichtblauw gekleurde glas op de verdiepingen. Ondanks dat de plint, net als de rest van de gevel, van glas is heeft het hierdoor een andere uitstraling.

Afb. 11 De Kristal

Ondanks dat de plint anders is vormgegeven dan de rest heeft de wijkaccommodatie in het begin moeite gehad zich naar de wijk te profileren, geeft Tineke van den Berg aan. Humanitas liet het lijken alsof de openbare plintvoorzieningen voor de woningen bedoeld waren. Volgens Tineke van den Berg was er daardoor onduidelijkheid bij zowel de wijkbewoners als de bewoners van het gebouw over het gebruik van de plint. De buurtbewoners dachten dat het complex een verzorgingshuis was en de bewoners dachten dat de voorzieningen bij de appartementen hoorde. Dit kwam volgens Tineke ook mede door de uitstraling van het gebouw. Mensen hebben bij buurthuizen de associatie van 'rommelhokken' die door de buurtbewoners worden beheert en waar alles kan en mag. De Kristal is een nieuw gebouw dat er door de glazen gevel veel te chique uit ziet. Dit heeft buurtbewoners ervan weerhouden om zomaar even binnen te stappen. Om het multifunctioneel ontmoetingscentrum bekendheid te geven onder de buurtbewoners heeft de Kristal in het begin flyers moeten uitdelen.

4.3.4 Verdiepingen

Op de verdiepingen is seniorenwoonruimte. Woningbouwcorporatie Stichting Ouderenhuisvesting Rotterdam (SOR) en Humanitas bieden hier 185 levensloopbestendige woningen voor 50-plussers aan. Er worden verschillende soorten woningen aangeboden. Er kan zelfstandig gewoond worden, maar er zijn ook mogelijkheden om beroep te doen op huishoudelijke verzorging, persoonlijke verzorging, verpleging, begeleiding en behandeling aan huis. Daarnaast zijn er overige diensten aan huis waaronder een maaltijdbezorgservice en 24-uurs alarmering- en opvolging. Naast levensloopbestendige woningen is er ook de mogelijkheid om te overnachten in het zorghotel van Humanitas. Dit wordt aangeboden als een fase tussen het ziekenhuis en het eigen thuis. Een plek waar je tijdelijke verzorging of verpleging kan krijgen voordat je naar huis gaat. Verder zijn er twee afdelingen waar senioren met geheugenproblemen onder begeleiding in een eigen appartement kunnen wonen (Hart van Holland, 2008). Humanitas biedt daarmee senioren woonruimte aan van 24-uurs begeleiding tot volledig zelfstandig wonen.

4.3.5 De plint

In de plint van het gebouw bevindt zich de wijkaccommodatie. De plint fungeert als ontmoetingscentrum voor de bewoners als voor de buurtbewoners. Om de wijkaccommodatie te betreden kan er gebruik worden gemaakt van twee verschillende entrees. Deze liggen diagonaal tegenover elkaar. Hierdoor kun je dwars door het gebouw heen lopen. De indeling van de begane grond is heel vrij. Volgens sociaal coördinator Tineke van den Berg heeft de architect als metafoor voor het ontwerp een landschap van ijsschotsen gebruikt. Een vrije indeling dat interactie en ontmoeting creëert en stimuleert. Binnen het landschap van ijsschotsen is er globaal een functie indeling te herkennen. De wijkaccommodatie kent namelijk vele verschillende organisaties en functies die enigszins zijn gezoneerd. Op afbeelding 12 is de indeling van de begane grond met het gebruik en de functies te zien. In bijlage 1 is de plattegrond op een groter formaat terug te vinden.

Afb. 12 Begane grond de Kristal

Gezondheidscentrum

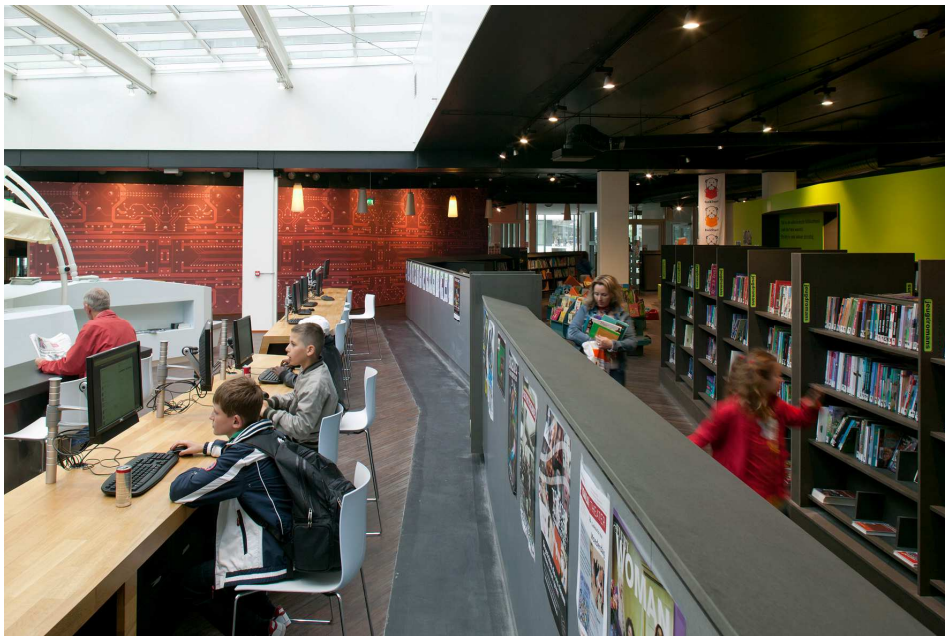
Een groot gedeelte van de plint is ingericht als gezondheidscentrum. Het is een uitgebreid centrum waar je met al je problemen heen kunt. Er zijn huisartsen, doktersassistenten, praktijkondersteuners somatiek, ggz en een verpleegkundig specialist. Daarnaast zijn er ook vele andere eerstelijnszorgverleners zoals (kinder-)fysiotherapeuten, logopedist, verloskundige, diëtiste, basis GGZ-psycholoog en een podotherapeut. Voor medisch specialistische zorg is er een buitenpolikliniek van het IJsseland ziekenhuis. Verder is er een apotheek.

Humanitas

Stichting Humanitas biedt niet alleen woonruimte op de verdiepingen aan, maar biedt in de plint ook een deel van het zorghotel aan. Het zorghotel ligt op een afgesloten afdeling in de plint. Daarnaast biedt Humanitas ook de brasserie 'de niesende nijlpaard' aan. Dit is een professioneel restaurant dat voor iedereen toegankelijk is.

Bibliotheek

In het hart van het multifunctioneel centrum is een moderne bibliotheek. Hier kunnen mensen boeken, kranten en films lenen.

Afb. 13 Interieur de Kristal

Stichting Buurtwerk Alexander

In de plint is stichting Buurtwerk Alexander actief. Buurtwerk is actief op het gebied van sociaal-cultureel werk, jongerenwerk, activering, jongereninformatie en advies. Ze zijn gericht op het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken waarbij het belangrijk is bij te dragen aan het welzijn van de bewoners en aan de sociale kwaliteit van de buurt. Buurtwerk vindt het belangrijk dat er verbinding is tussen de mensen in de buurt, jong en oud.

De stichting beheert een groot gedeelte van de plint. Er is een jongerenhonk waar de jeugd zich kan vermaken. Hier kunnen ze bijvoorbeeld gamen, tafeltennissen of muziek maken. Daarnaast zijn er een aantal ruimtes waar creatieve workshops voor jong en oud worden gehouden en een kookruimte waar jong en oud kan leren koken.

Voor volwassenen worden in de Kristal de meeste activiteiten georganiseerd. Er is een theatteruimte waar voorstellingen en optredens gehouden kunnen worden, maar er worden ook activiteiten georganiseerd zoals country dancing en voor ouderen bewegen op muziek. Buurtwerk beheert ook een ontmoetingsruimte met café. Hier kunnen mensen gezellig bij elkaar komen en een drankje drinken.

Er worden vaste momenten georganiseerd om samen iets te drinken, zodat mensen elkaar kunnen ontmoeten en meer betrokken bij de wijkaccommodatie raken. Er wordt hier daarnaast op vaste momenten gebridget en geklaverjast. Buurtwerk Alexander biedt ondersteuning daar waar het nodig is. Zo is er bijvoorbeeld een informatie avond gericht op veilig wonen.

Buurtwerk zet zich hard in om de openbaarheid van de plint te profileren naar de wijk. Er worden veel activiteiten buiten het gebouw georganiseerd zoals nordic walking en een fietsavond met informatie over de natuurlijke omgeving. Hierdoor opereert het buurthuis letterlijk in de buurt en zullen meer mensen gebruik maken van de openbare functies in de plint.

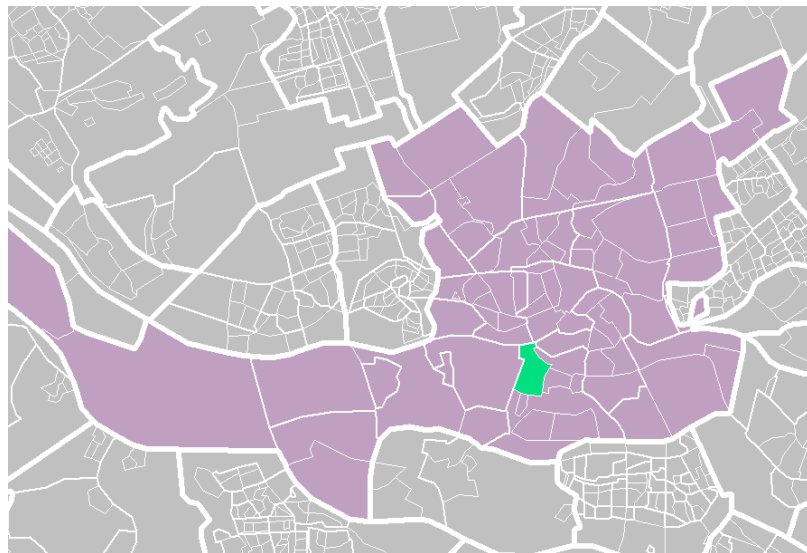
5 Wijkaccommodatie De Nieuwe Nachtegaal

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op wijkaccommodatie de Nieuwe Nachtegaal. Er wordt eerst ingegaan op het wijkprofiel van Oud Charlois en een historisch kader geschetst. Daarna wordt de wijkaccommodatie beschreven en uiteengezet. Er wordt begonnen bij het ontstaan van de Nieuwe Nachtegaal en uiteindelijk het gebouw beschreven.

5.2 Wijkbeschrijving

Buurthuis de Nieuwe Nachtegaal is onderdeel van de wijk Oud Charlois (afb. 14). Oud Charlois is de historische kern van de deelgemeente Charlois in Rotterdam. De woonwijk ligt tegen de zuidkant van de Nieuwe Maas aan en strekt zich uit tot de Dorpsweg in het Oosten, de Kromme Zandweg in het zuiden en de Waalhaven in het westen. Sinds 1942 is de wijk, doormiddel van de maastunnel, verbonden met het centrum van Rotterdam. Er is geen metro- of treinverbinding met de wijk, maar wel een tramverbinding.

Afb. 14 Kaart Rotterdam, wijk Oud Charlois

Oud Charlois beslaat een gebied van 150 hectare, waarvan 14 aan meren, sloten en andere wateren. Per vierkante kilometer wonen er gemiddeld 9.637 personen. In de gehele wijk wonen ongeveer 13.000 mensen. Elf procent van de inwoners is ouder dan 65 jaar. Ten opzichte van Rotterdam is dit ongeveer twee derde van het gemiddelde. De leeftijdscategorie 0 tot 14 jaar bestaat uit 18 procent van de inwoners. Dit is net iets meer dan de helft ten opzichte van het gemiddelde in Rotterdam (oozo, 2015).

5.2.1 Geschiedenis Oud Charlois

Oud Charlois is oorspronkelijk een dorp daterend van 1462. In 1895 is het dorp geannexeerd door de stad Rotterdam (van der laar & van Jaarsveld, 2004, p. 38). Tegenwoordig maakt het samen met de wijken Carnisse, Zuidwijk, Tarwewijk, Wielewaal, Zuidplein, Pendrecht, Zuiderpark en Heijplaat deel uit van de deelgemeente Charlois. Een deel van de bebouwing dateert nog terug van de historische dorpskern. De oorspronkelijke st. Clemens kerk is nog intact en nog altijd het middelpunt van de wijk. Doordat Rotterdam groeide moest het uitbreiden aan de zuidzijde van de Maas. Een deel van de

havens kwam daardoor tegen Charlois aan te liggen. Hierdoor is de wijk rondom de dorpskern uitgebreid om het aantal groeiende arbeiders uit de havens te huisvesten.

Afb. 15 Kaart Rotterdam ± 1925 (rode stip locatie Nieuwe Nachtegaal)

Vogelaarwijk

Tegenwoordig is de wijk onderdeel van één van de 40 krachtwijken. Op 22 maart 2007 is door Ella Vogelaar, oud-minister van wonen, wijken en integratie, een lijst bekend gemaakt van 40 wijken. Dit zijn 40 woongebieden waar gedurende het kabinet Balkende IV, van 22 februari 2007 tot 14 oktober 2010, extra investeringen gedaan werden vanwege de stapeling van sociale, fysieke en economische problemen. In het actieplan voor de wijken wordt er gesproken van de naam ‘van aandachtswijk naar krachtwijk’ (Ministerie van VROM, 2007, p. 4). De wijken staan ook bekend als de ‘Vogelaarwijken’.

In het actieplan staat omschreven dat gebrek aan sociale samenhang in de directe leefomgeving de deur openzet voor verval en verloedering. Omdat basiscondities voor persoonlijke ontplooiing en constructief gedrag ontbreken, wordt de betrokkenheid van wijkbewoners bij hun directe leefomgeving steeds minder vanzelfsprekend. Een aandachtspunt in het actieplan is het versterken van verbinding en betrokkenheid in de wijk. Dit vraagt om inzet en interventies van sleutelfiguren in opvoeding, onderwijs, werk en vrijetijdsbesteding (Ministerie van VROM, 2007, p. 3).

5.3 Wijkaccommodatie De Nieuwe Nachtegaal

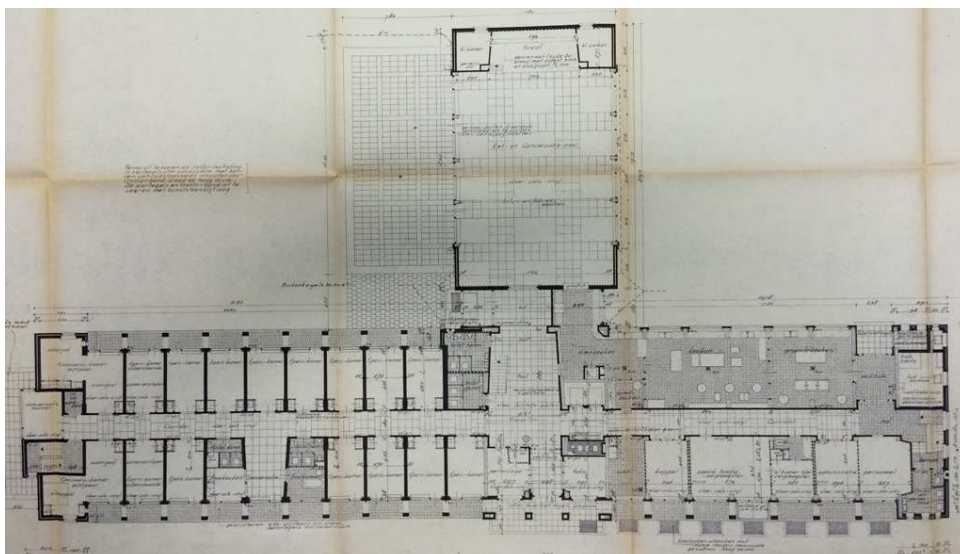
5.3.1 Ontstaan van de Nieuwe Nachtegaal

Het wijkcentrum is in 2009 geopend in een bestaand gebouw, het gebouw dateert namelijk al van 1958. Oorspronkelijk was het een hoofdgebouw van een groot bejaardencentrum genaamd 'de Nachtegaal'.

Afb. 16 De Nachtegaal in aanbouw - 1958

Op afb. 16 is een foto uit 1958 te zien waar het complex nog in aanbouw is. Het complex is ontworpen door J.C. Bolten van de Dienst van Volkshuisvesting Rotterdam. Dit was toentertijd in opdracht van de gemeente Rotterdam. Het bejaardenhuis was een resultaat van een enquête uit 1951. Deze enquête was een onderzoek onder ongeveer 6000 bejaarden naar hun levensomstandigheden. Het bevatte vragen over de medisch- hygiënische toestand, het inkomen, het beroep, de tijdsbesteding en de woonwensen met betrekking tot de huisvesting. Uit het onderzoek werd geconstateerd dat er een groot tekort was aan aangepaste voorzieningen, zowel op het gebied van huisvesting als van de verzorging. De gemeente Rotterdam nam na het verschijnen van dit onderzoek het initiatief tot het ontwerpen en bouwen van nieuwe bejaardenhuizen, waaronder de Nachtegaal.

Afb. 17 Bouwaanvraag begane grond - 1955

Het gebouw had een netto capaciteit van 112 verzorgingsbedden, waarvan er 86 eenpersoonskamers waren. Op de begane grond was er voor de bewoners een grote conversatiezaal met een podium (afb. 17, 18). Daarnaast waren er over de verdiepingen negen aparte zitruimten verdeeld (van Brakel & van Bommel, 1972, pp. 98, 99, 156, 181).

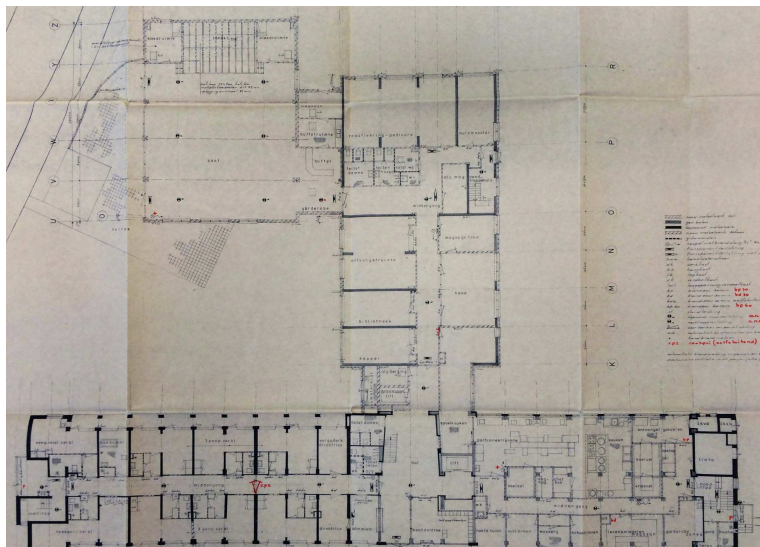

*Afb. 18 Gymnastiek in de
conversatiezaal - 1958*

*Afb. 19 Bijeenkomst in de nieuwe conversatiezaal -
1980*

In 1980 breidde de Dienst van Volkshuisvesting Rotterdam de gemeenschappelijke ruimte uit (afb 19). De eet- en conversatiezaal werd heringedeeld met nieuwe functies. Het verzorgingshuis werd uitgebreid met een kapper, een bibliotheek, een ontvangstruimte, een winkel en een pedicure ruimte. De eet- en conversatiezaal verhuisde naar de aanbouw (afb. 20). Deze ontwikkeling van de Nachtegaal past geheel in de tijdgeest. In de jaren zeventig was er namelijk een omslag in de architectuur van de ouderenhuisvesting. Er ontstond een visie om grote zorggebouwen als kleine steden op te vatten om hierdoor de nadelen van de klassieke en tamelijk geïsoleerde woonvormen te verbeteren. Zoals vandaag de dag bestrijding van eenzaamheid een belangrijk speerpunt in de maatschappij is, ontstond ook toen de behoefte om monotomie in ouderenhuisvesting te vermijden en sociale contacten te stimuleren. De stad werd zoveel mogelijk het complex binnengehaald (Mens & Wagenaar, 2009, pp. 99-100).

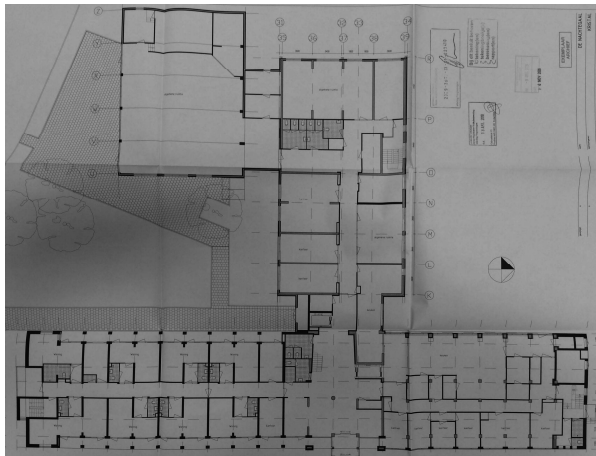
Afb. 20 Bouwaanvraag aanbouw - 1979

In 1999 zijn de bijgebouwen van de Nachtegaal gesloopt door firma van Laarhoven om plaats te maken voor de huidige bebouwing (afb. 21). Dit leverde de nodige commotie en verzet van de toenmalige bewoners op. In 1994 is er een convenant ondertekend voor het maken van een structuurschets van een herinrichting van de Nachtegaal. Ondanks dat de bewoners aangeven er nog met veel plezier te wonen (Rotterdams Dagblad, 1994). In een krantenartikel drie jaar later wordt er geschreven over verzet van de bewoners. In dit artikel staat omschreven dan het Woningbedrijf Rotterdam (WBR) een verhuurstop heeft ingevoerd zonder vervangende woningruimte aan te bieden. De SP stelt dat dit onaanvaardbaar is en de WBR vervangende gelijkwaardige woonruimte moet aanbieden om de sloop te mogen doorzetten (Rotterdams Dagblad, 1997). Dit heeft geleid tot twee nieuwbouw senioren complexen naast de Nachtegaal (Leijen, 2003).

Afb. 21 sloop bijgebouwen - 1999

In 2005 is het gebouw van Stichting Ouderenhuisvesting Rotterdam (SOR) gekocht door woningcorporatie Woonbron. Dit betekende voor de Nachtegaal het einde als verzorgingshuis. De sluiting was volgens Janet Neyhoft-van de Tol, sociaal coördinator van de Nieuwe Nachtegaal, een gevolg van de veranderingen in de wmo. Het heeft uiteindelijk tot 2009 geduurd voordat het gebouw de nieuwe en huidige functie onder de naam 'de Nieuwe Nachtegaal' had. Om het pand bruikbaar voor de nieuwe functie te maken heeft PKW architecten in 2009 een ontwerp voor een herindeling gemaakt (afb. 22, 23). De nieuwe functie voor het gebouw kwam echter niet zonder slag of stoot.

Afb. 22 Bouwaanvraag bestaande situatie - 2009

Afb. 23 Bouwaanvraag Nieuwe Situatie - 2009

Jongerenfoyer

Woningcorporatie Woonbron had in 2005 de Nachtegaal gekocht om het te transformeren in een jongerenfoyer. Samen met het Albeda college zouden er voor 120 jongeren woonruimte gecreëerd worden. Hier zouden jongeren zonder thuissituatie tijdelijk gehuisvest kunnen worden. Het Albeda College zou garant staan dat de jongeren hun opleiding konden afronden zodat zij een plek konden krijgen in de samenleving. Dit schoot bij de omwonende buurtbewoners echter in het verkeerde keelgat en protesteerde fel tegen dit plan (De Nieuwe Nachtegaal, 2015).

In een rapportage van TV Rijnmond geven enkele buurtbewoners hun beklag aan. Er wordt aangegeven dat ze de hoge concentratie van 120 jongeren niet vinden passen in combinatie met de bestaande senioren flats. Ze verwachten dat de jongeren problemen zullen opleveren in de wijk. Dit baseren ze op een door Woonbron eigen uitgevoerd onderzoek naar een gelijksoortig project in Dordrecht (van Bruggen, 2005). Dit project is sinds 8 april 2015 gesloopt doordat er geen vraag meer naar was (Woonbron, 2015).

Uiteindelijk is het in 2007 het actiecomité 'Nachtegaal-Nee' gelukt het plan te laten afkeuren. Waarna Woonbron met het actiecomité de afspraak maakte om een inventarisatie te maken van de wensen die de omwonende voor de bestemming van het gebouw hadden. De projectleider, Hester Verbeek, van Woonbron ging samen met de leden van het actiecomité opzoek naar de juiste bestemming voor het gebouw. Woonbron heeft de omwonende gehonoreerd en met hen samengewerkt. Door deze aanpak heeft Woonbron in 2009 de Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) Award gewonnen van het Nationaal Symposium Woningcorporaties voor het meest innovatieve project. De MVO award wordt jaarlijks uitgereikt aan het project dat het beste scoort op aspecten als bedrijfsmatigheid, leefbaarheid, zorg voor wonen, veiligheid, milieu en oprechtheid.

De buurtbewoners vonden het belangrijk dat er na het verdwijnen van het verzorgingshuis er een stukje zorg zou terug komen. Uiteindelijk heeft het samenwerken geleid tot een plan voor een multifunctioneel gebouw waar de thema's wonen, werken, leren, zorg voor de mens en zorg voor de woonomgeving en haar bewoners centraal staan. Daarnaast was er de wens voor een wijkontmoetingscentrum met een laagdrempelig karakter (De Nieuwe Nachtegaal, 2015).

5.3.2 Locatie

Aan de Mezenhof 1 ligt de wijkaccommodatie De Nieuwe Nachtegaal. Het gebouw ligt in het zuiden van de wijk tegen het Zuiderpark aan. Tegenover de ingang staan twee seniorengebouwen die zijn gebouwd ter vervanging van de sloop van de bijgebouwen van de Nachtegaal eind jaren negentig. Achter deze woningen is een kerk van de apostolische gemeenschap. Aan de andere kant van de Nieuwe Nachtegaal zijn twee scholen, de LMC praktijkschool en een christelijke vmbo school.

1. Christelijke vmbo school
2. LMC praktijkschool
3. De Nieuwe Nachtegaal
4. Seniorencomplex de Albatros
5. Seniorencomplex
6. Kerk

Afb. 24 Locatie De Nieuwe Nachtegaal

5.3.3 Het gebouw

De gevel is in alle jaren niet veranderd. J.C. Bolten van Dienst van Volkshuisvesting Rotterdam had een gebouw ontworpen voor een bejaardenhuis (afb. 25, 26). De uitstraling van het gebouw is daardoor erg kenmerkend en in feite dat van een bejaardenhuis. De gevel is opgebouwd uit lichtbruin gekleurde bakstenen. Rondom lopen verdiepte galerijen die balkons voor de bewoners zijn. De plint van het gebouw is niet significant anders ontworpen dan de rest. Janet geeft ook aan dat de wijkaccommodatie er moeite mee heeft zich naar de wijk te profileren. Mensen die niet weten wat er allemaal in de plint te doen is denken dat het gebouw een verzorgingshuis is. De wijkvereniging heeft hier erg moeite mee, omdat zij graag openheid en laagdrempeligheid willen uitstralen.

Afb. 25 de Nachtegaal – jaren '60

Afb. 26 de Nieuwe Nachtegaal - 2015

5.3.4 Verdiepingen

Vier jaar nadat Woonbron het gebouw heeft gekocht is het uiteindelijk in 2009 geopend. De thema's zijn blijven bestaan en ingevuld met passende functies. De huidige indeling heeft in de plint het wijkcentrum en op de verdiepingen woonruimte. Op de verdiepingen biedt Bavo Europoort in totaal voor 72 personen woonruimte aan. Bavo Europoort wil mensen met ernstige psychiatrische problemen helpen de kwaliteit van hun leven te verbeteren. In de woonvoorzieningen kan beschermd of onder begeleiding gewoond worden. Op de eerste verdieping is onder andere een beschermde woonruimte voor zeven dove psychogeriatrische patiënten met 24 uur per dag woonbegeleiding. Maar er is ook zelfstandige woonruimte met begeleiding. De bewoners krijgen begeleiding op het gebied van wonen, werken/dagbesteding, financiën en sociale contacten. Zij kunnen binnen deze woonvorm werken naar een meer zelfstandige woonsituatie. Bavo Europoort geeft aan dat zij voor de Nieuwe Nachtegaal kiezen, omdat zij een meerwaarde zien in de samenwerking met de verschillende participanten en de verbinding met de wijk een positieve aanvulling is op de door hun geleverde zorg. Door de combinatie met de functies in de plint is het een tussenstap tussen de beschermde woonomgeving en de maatschappij (Bavo Europoort, 2015). De bewoners kunnen van alle leeftijden zijn, maar over het algemeen ligt de leeftijd boven de 50 plus.

5.3.5 De plint

In de plint van het gebouw bevindt zich de wijkaccommodatie. De plint fungeert als ontmoetingscentrum voor de bewoners als voor de buurtbewoners. De gehele begane grond is dagelijks geopend van 9.00 tot 17.00 en vrij toegankelijk. Na 17.00 kun je met een toegangspas naar binnen. Naast de bestaande hoofdingang aan de voorkant heeft het restaurant 'Tante Sjaar' en het ontmoetingscentrum aan de Albetroslaan een tweede ingang. Deze is van maandag tot en met vrijdag van 10.00 tot 20.00 geopend. Bij de hoofdingang kom je langs een balie waar meestal de vrijwilliger W. den Haan zit, een bewoner in het gebouw. Hier kun je je melden en vanaf hier zijn alle ruimtes via een gang te bereiken.

Afb. 27 Begane grond de Nieuwe Nachtegaal

De hoofdopzet van de begane grond bestaat uit een entreeruimte met daaraan drie gangen. Behalve het ontmoetingscentrum en het restaurant hebben alle ruimtes hun entree aan de gang. Hierdoor is het gebouw erg naar binnen gekeerd. Het is een smalle gang van 2 meter breed. Van buitenaf is het niet te zien welke ruimtes er achter te gevel liggen. Dit beïnvloedt sterk de openheid van het wijkcentrum. Een belangrijke schakel die zich hier mee bezig houdt is de wijkvereniging. Zij vormen een belangrijk onderdeel en zijn tevens de beheerder van het wijkcentrum. Op afbeelding 27 is de indeling van de begane grond met het gebruik en de functies te zien. In bijlage 2 is de plattegrond op een groter formaat terug te vinden.

De wijkvereniging is ontstaan vanuit de actiegroep van bewoners die was opgericht tegen de plannen om een jongeren woonfoyer van het gebouw te maken. Janet geeft aan dat de wijkaccommodatie is ingericht voor iedereen, iedere doel- en leeftijdsgroep. De hoofddoelstelling is om verbinding tussen de buurtbewoners te bevorderen. 'Het is de thuishaven in de wijk Charlois waar wonen, leren, werken, zorg en ontmoeten samen verenigd zijn onder een dak. De nieuwe nachtegaal is een plek die toegankelijk en laagdrempelig moet zijn voor de wijk en waar buurtbewoners terecht kunnen voor recreatieve activiteiten maar ook voor maatschappelijke vragen en zorgbehoefte. Op deze manier willen zij bijdragen aan een veranderende maatschappij, waar participatie en zelfredzaamheid een rol spelen' (De Nieuwe Nachtegaal, 2015). De wijkvereniging organiseert zelf activiteiten en stimuleert buurtbewoners tot het organiseren van activiteiten. De activiteiten komen tot stand vanuit de behoefte van de buurt zelf. De wijkvereniging is altijd opzoek naar input van buitenaf. Zo is er bijvoorbeeld een onderzoek gaande door studenten van de hogeschool Rotterdam naar de communicatie van de wijkaccommodatie. Een onderzoek naar hoe dit verbeterd kan worden waardoor er meer mensen van buiten af aangetrokken kunnen worden.

De wijkvereniging biedt eenmalige activiteiten aan, maar heeft ook een vaste agenda met wekelijkse activiteiten. Om mee te doen heb je een lidmaatschap nodig van 15 euro per jaar. Voor de activiteiten wordt voornamelijk de ontmoetings-, de bewegings- en de biljardruimte gebruikt. Eén van de vaste wekelijkse activiteiten is een dansavond op woensdagavond (afb. 28). Er zijn ook minder sportieve activiteiten zoals vaste bingo- en klaverjas avonden. Er is een vast quiltcafé waar je met andere je creativiteit kunt uiten. Binnen de vereniging zijn er ook verscheidene clubs, zoals een schaakclub en een 55+ sociëteit. In de ontmoetingsruimte worden ook grootschalige evenementen georganiseerd. Zo is er een terugkomend thema van het Historisch Café Charlois die presentaties geeft over de geschiedenis van Charlois. Naast activiteiten biedt de wijkvereniging ook maatschappelijke ondersteuning voor ouderen aan.

Afb. 28 Dansen in de ontmoetingsruimte

De wijkvereniging vindt het belangrijk dat iedere activiteit voor iedere doel- en leeftijdsgroep toegankelijk is. Zo staat er op de website bij iedere activiteit nadrukkelijk bij dat iedereen welkom is en het naast de activiteit het vooral om de gezelligheid draait. Toch is een groot gedeelte van de bezoekers 55plus, geeft Janet aan. De grootste doelgroep zijn de mensen uit het gebouw zelf en van de direct omliggende gebouwen. De Nieuwe Nachtegaal wil graag functioneren als een open en toegankelijk gebouw voor iedere leeftijdsgroep. Ze zijn daarom actief opzoek naar verbinding en contact met de buurt. Zo is er bijvoorbeeld een wekelijkse honkbal dag opgezet buiten het gebouw. Hierdoor opereert de vereniging in de buurt en spreekt het ook jongere leeftijden aan.

Naast de wijkvereniging zijn er meerdere organisaties gehuisvest in de plint. Opvallend is dat een aantal functies die in 1980 waren toegevoegd er nog steeds zijn. In 1980 waren de kapper, de winkel, de pedicure ruimte, bibliotheek en de ontvangstruimte toegevoegd. Alleen de bibliotheek is tegenwoordig niet meer aanwezig. Tegenwoordig is er naast de kapper en de pedicure ook een fysiotherapeut en een schoonheidssalon. De winkel is tegenwoordig een kleine buurtsupermarkt op de hoek van het gebouw. Deze is alleen van buitenaf te bereiken. De buurtsupermarkt is ideaal voor de zelfredzaamheid, omdat de buurtbewoners hierdoor dichtbij huis hun boodschappen kunnen doen. Wanneer de (buurt)bewoners geen zin hebben om te koken kunnen ze naar het restaurant van Tante Sjaar. Tante Sjaar is een initiatief van Bavo Europoort in samenwerking met Woonbron en de wijkvereniging de Nieuwe Nachtegaal. Tante Sjaar geeft aan het samenbrengen van mensen en een positieve bijdrage voor de wijk te leveren belangrijker is dan winst maken (Tante Sjaar, 2015). Hier kunnen diverse maaltijden genuttigd worden tegen een betaalbare prijs.

In de plint is ook mogelijkheid voor dagopvang. Laurens Dagopvang biedt namelijk dagactiviteiten aan voor mensen met een indicatie van groepsbegeleiding. 'Laurens stelt mensen in staat zo zelfstandig en betekenisvol mogelijk te leven als zij ouder worden, herstellen van een ziekte of leven met een blijvende beperking' (De Nieuwe Nachtegaal, 2015). Er zijn echter ook huurders die zich richten op kinderen. Small Steps biedt kinderopvang aan tot 4 jaar en buitenschoolse opvang tot 13 jaar.

6 Wijkaccommodatie Trefpunt De Dijk

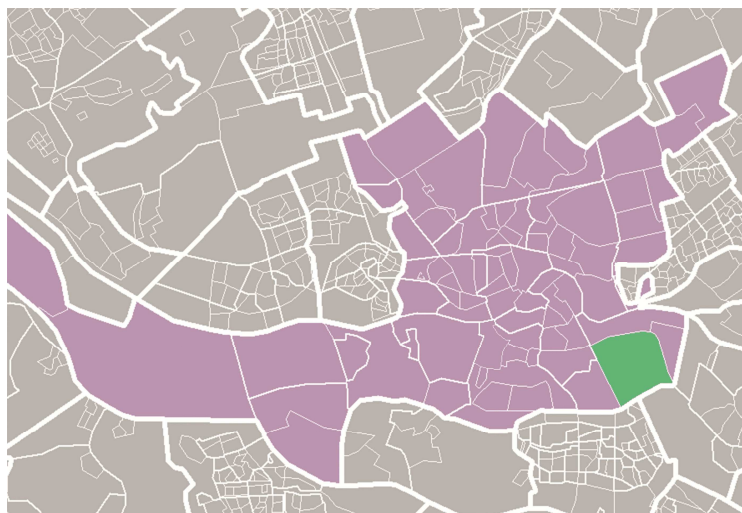
6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt er ingegaan op wijkaccommodatie Trefpunt de Dijk. Er wordt eerst ingegaan op het wijkprofiel van Hordijkerveld en de ontwikkeling van de wijk. Daarna wordt de wijkaccommodatie beschreven en uiteengezet. Er wordt begonnen bij het ontstaan van de accommodatie en uiteindelijk het gebouw beschreven.

6.2 Wijkbeschrijving

Buurthuis de Dijk is onderdeel van de wijk Hordeijkerveld (afb. 29). Hordijkerveld is een buurt in de deelgemeente IJsselmonde. De wijk ligt tegen de stadsgrenzen van Rotterdam in de richting van Barendrecht. De buurt wordt begrensd door Hordijk in het westen, in het zuiden door het Zevenbergsedijkje, aan de oostzijde door park Reyeroord en aan de noordzijde door de Kreekhuisenlaan. De ontsluiting van de wijk gaat via de Reyerdijk en de IJsselmondse randweg. Daarnaast heeft de A15 een directe afslag naar de wijk. Verder zijn er een tram- en meerdere bus verbindingen met het centrum van Rotterdam.

Deelgemeente IJsselmonde beslaat een gebied van 1.309 hectare, waarvan 128 hectare aan meren, sloten en andere wateren. Per vierkante kilometer wonen er gemiddeld 4.954 mensen. 18 procent van de inwoners is ouder dan 65 jaar. Ten opzichte van Rotterdam is dit net iets meer dan het gemiddelde. De leeftijdscategorie 0 tot 14 jaar bestaat uit 17 procent. Dit is precies evenveel als het gemiddelde in Rotterdam (oozo, 2015). Hordijkerveld beslaat ongeveer een kwart van de wijk.

Afb. 29 Kaart Rotterdam, Wijk IJsselmonde

6.2.1 Geschiedenis Hordijkerveld

Hordijkerveld is onderdeel van Groot IJsselmonde. Een Wijk die in de jaren '50 door architect P. van Drimmelen is ontworpen en in de jaren '60 is gerealiseerd. Hordijkerveld maakt deel uit van een 'bloembladstructuur' die Van Drimmelen voor de nieuwe wijk had bedacht. Dit bestond uit een centrumgebied met voorzieningen en een centumpark als 'bloemhart' met de woonwijken, zoals

Hordijkerveld, daaromheen als de bladeren van een bloem (Gemeente Rotterdam). Het plan berust op de filosofie van de 'Tuinstad' door de Engelsman Ebener Howard. De Tuinstad is een model voor een groenere en gezondere leefomgeving. Dit moest een woonwijk zijn dat aan een grote stad grensde en ruim en groen van opzet was.

Afb. 30 IJsselmonde - 1964

Het concept van de wijkgedachte is afkomstig van Clarence Perry. Deze Amerikaanse stedenbouwkundige borduurde voort op de ideeën van Howard. Hij was van mening dat sociale verbrokkeling en de massificatie, veroorzaakt door de grote stad, kon worden tegengegaan door de bewoners in duidelijk begrensde 'neighbourhoods' onder te brengen. In Nederland werd het concept van de wijkgedachte door de Rotterdamse directeur van de Dienst Volkshuisvesting, A. Bos, geïntroduceerd en uitgewerkt. In 1946 publiceerde hij, als voorzitter van de naar hem genoemde commissie, 'De stad der toekomst, de toekomst der stad'.

In 1961 ging de bouw van Hordijkerveld van start. Kenmerkend voor de structuur van de wijk is de ruime opzet, het groene karakter en de karakteristieke woningvoorraad. In het midden twee-laags eengezinswoningen, aan de west- en de oostzijde begrensd door gestapelde woningbouw, met daartussen ruime groene zones. De wijk is één van de best bewaard gebleven voorbeelden van de stedelijke opzet die van Drimmelen had ontworpen (Horstink, 2005, pp. 11-16).

Herstructurering

Aan het eind van de vorige eeuw werd duidelijk dat Hordijkerveld na veertig jaar toe was aan vernieuwing. De woningen voldeden niet meer aan de huidige maatstaven. De woningen waren versleten en te klein geworden. Verder vond men de woningvoorraad met te veel kleine en goedkope huurwoningen (97%) en te veel galerij- of portiekwoningen (71%) te eenzijdig (Haffner, Oei, &

Elsinga, 2007, p. 31). Het imago van de wijk was in de loop der jaren veranderd en toe aan verbetering. Het doel van de vernieuwing was dat Hordijkerveld opnieuw een leefbare 'groene' wijk zou worden met veel laagbouw, veel buitenruimte en water. Verder een wijk met een huur- en koop aanbod variërend tussen duur en goedkoop (Stadsontwikkeling Ruimtelijke Ordening, 2012, p. 5). Er werd gestreefd naar een grote diversiteit aan bewoners, een mix van ouderen, jongeren, alleenstaande en gezinnen (Stadsontwikkeling Ruimtelijke Ordening, 2012, p. 20).

Om de wijk weer aantrekkelijk te maken wilde woningbouwcorporatie Vestia grote delen slopen om nieuwe woningen te bouwen. Vestia bezit ongeveer 80 procent van de gebouwen in Hordijkerveld. Daarvan was het plan om zeven portiekflats bestaande uit 288 woningen en een deel van de eengezinswoningen te slopen. Toen de sloopplannen echter bekend werden kwam de wijk massaal in opstand. De bewoners gaven aan dat ze helemaal niet weg wilden. De weerstand was zo groot dat Vestia het plan voor de sloop van de eengezinswoningen terugtrok. De sloop van de portiekflats ging echter wel door.

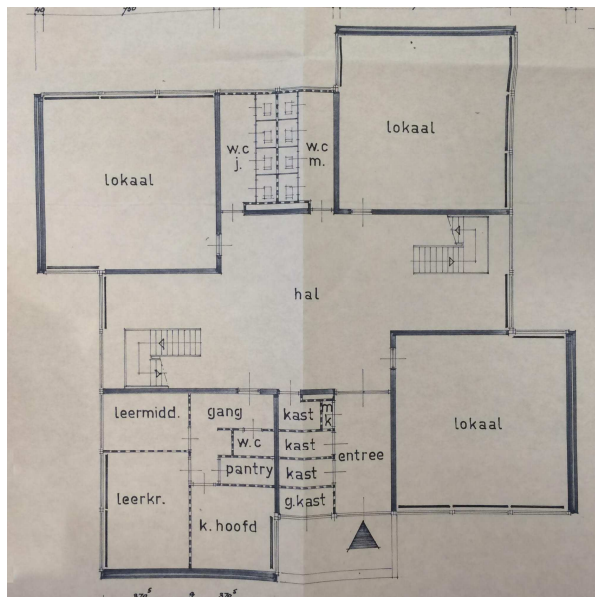
Naast de sloop hadden ze, in samenwerking met de deelgemeente, een masterplan opgezet dat voorzag in een alomvattende facelift voor zowel de woningen als de woonomgeving. Volgens Arjenne Jetzes, projectleider van het masterplan, is de wijk sterk aan het vergrijzen. Daarom is er in het masterplan veel aandacht besteed aan het realiseren van nieuwe ouderenwoningen. In samenwerking met twee zorginstellingen is er daarvoor hard gewerkt aan de ontwikkeling van een woon-zorgzone aan de noordrand van Hordijkerveld (Horstink, 2005, pp. 21, 30). In een uitzending van RTV Rijnmond over een informatiemiddag op 12 december 2004 over de sloop uitten ouderen hun bezwaren tegen de plannen. Een vertegenwoordigster van Vestia geeft hierbij aan dat er voor de ouderen nieuwbouwplannen zijn in de kop van de wijk (RTV Rijnmond, 2004). Wim Wilberg is projectleider bij Vestia in het 'sociaal investeren'. In een publicatie over de wijk met betrekking tot de ontwikkelingen geeft hij aan dat Vestia jaarlijks 150.000 euro besteed aan sociale investering. Meer dan 40 procent van de wijk in 2005 bestond uit 55plussers. Voor deze groep was er bijvoorbeeld in het masterplan een nieuw wijkcentrum gepland, dat een levendig middelpunt voor de wijk zou moeten worden (Horstink, 2005, p. 55). Dit nieuwe wijkcentrum is uiteindelijk Trefpunt de Dijk geworden.

6.3 Wijkaccommodatie Trefpunt de Dijk

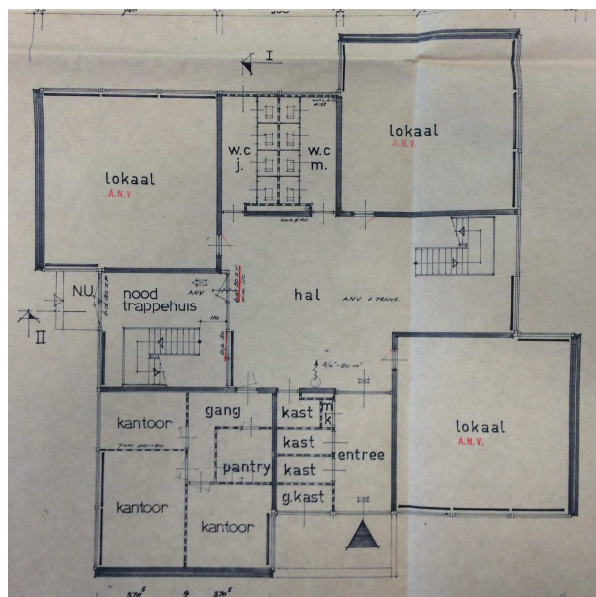
6.3.1 Ontstaan Trefpunt de Dijk

Tijdens de herstructurering van Hordijkerveld is er naast de zeven portiekflats ook het toenmalige buurthuis van de wijk aan de Pietersdijk 27 gesloopt. Het buurthuis lag in het zuiden tegen de rand van de wijk aan. In het masterplan voor de herontwikkeling stond omschreven dat er een nieuw buurtcentrum ter vervanging moest komen. Voor de oudere bewoners van de gesloopte woningen werden er nieuwe woningen gebouwd in het noorden van de wijk. In de woon-zorg zone zoals het masterplan omschrijft. Het gebied waar onder andere Trefpunt de Dijk staat. In het bestemmingsplan voor de kavel van de Dijk staat omschreven dat hier nieuwbouw moet komen met appartementen die niet uitsluitend voor senioren zijn bedoeld, maar wel zo zijn ontworpen dat ze geschikt zijn voor het verlenen van zorg aan huis. Daarnaast staat er dat op de begane grond een buurthuis moet komen ter

vervanging van het buurthuis aan de Pietersdijk (Stadsontwikkeling Ruimtelijke Ordening, 2012, p. 21). Het buurthuis aan de Pietersdijk is ontstaan rond 1980 in een bestaand schoolgebouw. In opdracht van Stichting Sociaal Cultureel Vormingswerk IJsselmonde is de school van binnen verbouwd tot een clubhuis voor de buurt. Het buurtcentrum werd tijdens de herontwikkeling onder andere gebruikt voor informatiebijeenkomsten. In een uitzending van RTV Rijnmond op 12 december 2004 is te zien dat ouderen hun bezwaar tegen de sloopplannen uitten in de Pietersdijk. Op afbeelding 31 en 32 is de bouwaanvraag uit 1979 te zien. Opvallend is dat er bijna niks gewijzigd hoeft te worden om van de school een clubhuis te maken. Het enige dat mensen nodig hebben is een vaste plek waar ze elkaar kunnen ontmoeten en ruimtes die ze zelf kunnen invullen. De school lijkt er ideaal voor aangezien er alleen een noodtrappenhuis wordt gecreëerd.

Afb. 31 Pietersdijk bestaande situatie - 1979

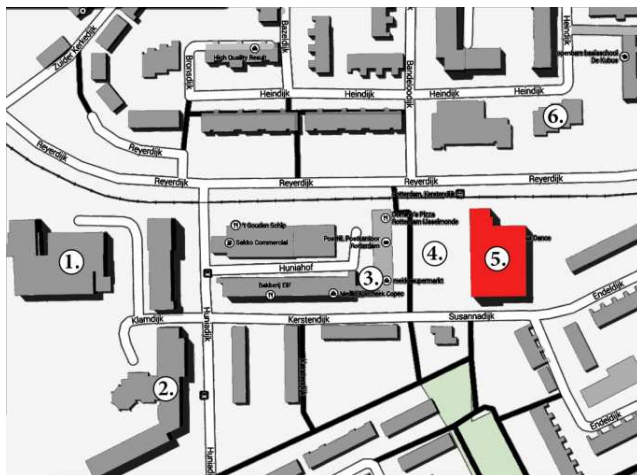

Afb. 32 Pietersdijk nieuwe situatie - 1979

In 2006 is Trefpunt de Dijk geopend. Het gebouw is ontworpen door architectenbureau Weeda van der Wijden, tegenwoordig Rutten van der Weijden. De wijkaccommodatie is daarmee niet geheel vernieuwd, maar in feite mee verhuisd met de gebruikers. Het buurtcentrum begon in beheer van de welzijnsorganisatie Perspect, maar werd in 2010 door PIT 010 overgenomen. Onder leiding van Perspect vonden iedere week zo'n 800 tot 1000 mensen hun weg naar Trefpunt De Dijk. Maar volgens de deelgemeente IJsselmonde was dat niet genoeg. Volgens de portefeuillehouder Bram van Hemmen (CDA) zijn er in IJsselmonde meer dan 6000 mensen die hulp kunnen gebruiken. Nu de gemeente en deelgemeente meer verantwoordelijkheid krijgen komen er ook andere taken. Bram van Hemmen geeft aan dat er bijvoorbeeld ook gezorgd moet worden voor de dagbesteding van verstandelijk gehandicapten. Na een aanbesteding heeft PIT 010 de kans gekregen het welzijnswerk over te nemen (Harting, 2012). De overname door PIT 010 bracht de nodige commotie met zich mee. De organisatiestructuur van het buurthuis is daardoor namelijk veranderd. Perspect was een welzijnsorganisatie die zelf activiteiten organiseert. PIT 010 is een organisatie die bemiddeld. Activiteiten moeten vanuit het initiatief van de buurtbewoners zelf komen. PIT 010 helpt bij het organiseren en is een tussenpersoon voor de gemeente wanneer er bijvoorbeeld subsidies nodig zijn. Dit past in de tendens van het stimuleren van de zelfredzaamheid en bij de participatiesamenleving.

6.3.2 Locatie

Aan de Susannadijk 153 ligt wijkaccommodatie Trefpunt de Dijk (afb. 33). Het gebouw ligt in het noorden van de wijk met zijn voorkant aan de Reyerdijk. In het bestemmingsplan uit 2012 wordt dit gebied bestempeld als de 'stedelijke kop' van de wijk dat onder andere gevormd wordt door twee nieuwe atriumgebouwen de Hoek en de Dijk. Het buurthuis ligt aan een groot plein wat vroeger het marktplein was. Aan de andere kant van het plein zijn verscheidene kleine winkels. Verder naar het westen zijn twee grote ouderen complexen. Een atriumgebouw met seniorenwoningen die in de plaats voor de gesloopte Huniaflat is gekomen en een woonzorgcentrum. Tegenover de Dijk, aan de andere kant van de Reyerdijk, staat een gebouw waar tot een aantal jaar terug een jongerencentrum in zat.

1. Ouderen atriumcomplex 'de Hoek'
2. Woonzorgcentrum
3. Buurtwinkels
4. Plein
5. Trefpunt de Dijk
6. Voormalig jongerencentrum

Afb. 33 Locatie Trefpunt de Dijk

6.3.3 Het gebouw

Het gebouw is een typisch atrium gebouw (afb. 34). In het midden vanaf de eerste verdieping wordt het gebouw in tweeën gedeeld door een groot atrium. Het gebouw is bijna vierkant van vorm en heeft een afmeting van ongeveer 56 bij 35 meter. Het hoogste gedeelte heeft zes woonlagen met in totaal een hoogte van ongeveer 22 meter. Aan de andere kant van het atrium telt het gebouw vier woonlagen met een hoogte van ongeveer 16 meter. De begane grond bestaat uit een buurtcentrum en een parkeergarage voor de bewoners. De plint heeft een hoogte van vier meter en de verdiepingen ongeveer drie meter.

Het gebouw kenmerkt zich door een gevel dat is opgebouwd uit een afwisselend patroon van licht en donker rood/bruin gekleurde bakstenen. De appartementen hebben grote gevelopeningen met Franse balkons. Typisch voor de gevelopeningen zijn de zwart gekleurde kozijnen. De plint is anders vormgegeven dan de verdiepingen. De wijkaccommodatie heeft namelijk een complete verdiepingshoge glazen gevel met dezelfde zwarte kleur kozijnen als de verdiepingen. Door het gebruik van dezelfde kleur behoort de plint bij de rest van het gebouw, maar doordat de gevel geheel van glas is heeft het een openbare uitstraling en is het duidelijk dat hier een andere functie achter ligt dan op de verdiepingen.

Afb. 34 De Dijk

6.3.4 Verdiepingen

Boven de plint biedt woningcorporatie Vestia woonruimte aan. Zoals eerder vermeld heeft het een opzet rondom een atrium met aan de ene kant zes woonlagen en aan de andere kant vier woonlagen. In totaal zijn het 66 appartementen. De appartementen zijn niet per se voor senioren, maar zijn wel zo ontworpen dat ze geschikt zijn voor het verlenen van zorg aan huis. In het atrium zijn galerijen met de entrees van de appartementen. Het atrium is een lichte gemeenschappelijke ruimte boven op het dak van de parkeergarage. Hier worden af en toe activiteiten georganiseerd zoals met kerstmis het neerzetten van een kerstboom en het houden van een nieuwjaarsreceptie, in mei een zomerbrunch en verscheidene spelletjesmiddagen. Het complex is besloten, dus de gemeenschappelijke ruimte is puur voor de bewoners.

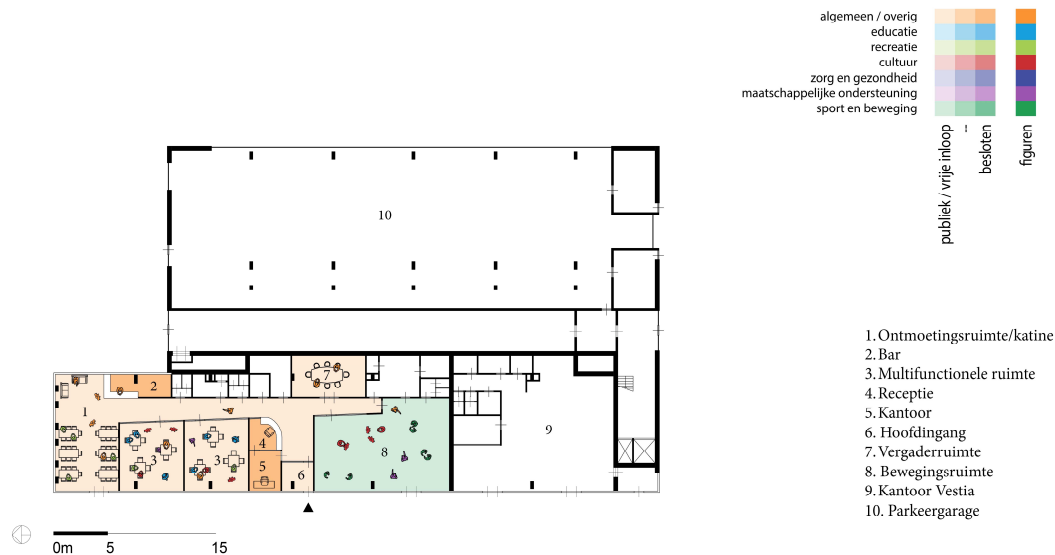
6.3.5 De Plint

In de plint van het gebouw bevindt zich de wijkaccommodatie. De plint fungeert als ontmoetingscentrum voor de bewoners als voor de buurtbewoners. De wijkaccommodatie is dagelijks geopend van 9.00 tot 22.00.

De hoofdopzet van de wijkaccommodatie is één verbindende gang tussen alle ruimtes. kenmerkend aan de indeling is dat alle ruimtes gericht zijn naar het plein waaraan het gebouw ligt. Zo goed als iedere ruimte is te bereiken via het plein. Hierdoor is het buurtcentrum letterlijk gericht naar de buurt. Op afbeelding 35 is de indeling van de begane grond met het gebruik en de functies te zien. In bijlage 3 is de plattegrond op een groter formaat terug te vinden.

Het plein lijkt een mooi verlengde van het buurthuis te zijn. Een plein representeert een publieke ontmoetingsruimte voor iedereen. De bewoners van de Dijk ervoeren echter veel overlast van hangjongeren. Na veel geklaag zijn door de gemeente de bankjes van het plein weggehaald en vervangen door een verbodsbord tegen samenzwering. Hierdoor heeft de politie de mogelijkheid jongeren die met meer dan twee op het plein staan weg te sturen en te beboeten. Dit komt volgens

Ouasim El Alhoceim met regelmaat voor. Ouasim El Alhoceim is een enthousiaste zestienjarige jongen die veel betrokken is bij het buurthuis, maar ook hij is hier zelfs een keer voor beboet. Tegenwoordig is er een algeheel verbod op overlast op het plein. Dit geldt ook voor het buurthuis. Het plein dat een verbindingsplek voor de buurt zou moeten zijn, is nu een plek van leegte in het ‘middenpunt’ van de wijk. Doordat het wijkcentrum hier geen activiteiten meer mag organiseren is dit een gemiste kans om levendigheid en verbinding naar de wijk uit te stralen.

Afb. 35 Begane grond Trefpunt de Dijk

Binnen wordt dit echter wel gedaan door een verscheidenheid aan functies en activiteiten. Alle activiteiten komen vanuit de (buurt)bewoners zelf of vanuit organisaties die een ruimte huren. Het gebouw is een plek waar alles en voor iedereen mogelijk is. In het gebouw is een open ontmoetingsruimte, twee afgesloten ruimtes en een bewegingsruimte. Iedere ruimte is te huren waar, afhankelijk van hoe openbaar de activiteit is, voor betaald moet worden. Activiteiten die geheel vrijwillig zijn mogen gratis een ruimte gebruiken.

Bij de ontmoetingsruimte is een klein barretje waar snacks en drankjes te koop zijn. De ontmoetingsruimte wordt bijvoorbeeld gebruikt door de klaverjasvereniging (afb. 36). Deze ruimte is altijd vrij in te lopen en kun je gezellig aan tafel aanschuiven. Hier zijn vaak mensen samen iets aan het drinken of een spelletje aan het spelen. In de bewegingsruimte worden bijvoorbeeld activiteiten georganiseerd zoals oriental bellydancing, countryline dancing, yoga, Muay Thai Boran voor kinderen (een bepaalde vechtsport), tai chi en koersbal, maar er is bijvoorbeeld ook een inloop moment voor ouderen.

In de twee andere ruimtes worden allerlei soorten activiteiten georganiseerd voor alle doel- en leeftijdsgroepen. Er is bijvoorbeeld handwerkles, huiswerkbegeleiding, naailes, hulp bij administratie en onderwijs in het arabisch. Daarnaast zijn er vele clubjes die van deze ruimtes gebruik maken zoals bridge clubjes, een creacub, de fotoclub, de ega slankclub, de himmi (een Indonesische groep) en een schildersclub.

Afb. 36 Ontmoetingsruimte

Jongeren

Het buurthuis richt zich voornamelijk op ouderen, waardoor de jeugd zich hier niet welkom voelt. Terwijl jongeren in de buurt een grote behoefte hebben aan een ontmoetingsplek of aan leuke activiteiten. Interactie tussen ouderen en jongeren versterkt de samenhang en creëert meer wederzijds respect. In het buurthuis is er een klein kantoortje waar actieve jongeren zoals Ouasim El Alhoceim af en toe bij elkaar kunnen komen om te vergaderen en activiteiten te organiseren. Voorheen hadden de jongeren aan de overkant van de straat een eigen jeugdthuis. Hier konden zij doen en laten wat ze wilden. Er waren fitness apparaten en tafeltennis- en tafelfuotbaltafels. Dit jeugdthuis moest echter sluiten zonder dat er een vervangende plek was. De jongerenorganisatie van PIT 010 begeleidt de jongeren en stimuleert hen. Maar het is moeilijk de jongeren te bereiken zonder een vaste uitvalplek.

De jongerenorganisatie van PIT 010 helpt jongeren uit de buurt met problemen, maar ook met het organiseren van activiteiten. Net als bij het buurthuis moet het initiatief vanuit de jongeren zelf komen, maar PIT 010 begeleidt en stimuleert hierbij. De jeugd maakt een belangrijk deel uit van de wijk, maar kunnen voor buurtbewoners ook overlast veroorzaken. PIT 010 wil de jongeren graag positief stimuleren. Volgens Ouasim El Alhoceim zijn de activiteiten voor de jongeren erg belangrijk. Hiermee zullen zij zich niet vervelen en kunnen ze in contact komen met andere mensen uit de buurt. De activiteiten die georganiseerd worden, en door de deelgemeente gesubsidieerd, kunnen namelijk niet zomaar een kleinschalige vriendengroep activiteit. Het moeten activiteiten zijn die interessant zijn voor de hele buurt. Door dit soort activiteiten komen de verschillende doelgroepen in de buurt met elkaar in contact dat de samenhang versterkt en wederzijds respect creëert. Daarnaast zullen ouderen zich veiliger in de buurt voelen, wanneer zij meer mensen kennen van verschillende leeftijds- en doelgroepen.

PIT 010 biedt daarmee niet alleen ontmoetingsruimte in het buurthuis aan, maar zet zich ook in voor de jongeren in de buurt. In feite is de jongerenorganisatie van PIT 010 een verlengstuk van het buurthuis, alleen de verbinding ontbreekt nog.

7 Vergelijking gebouwen

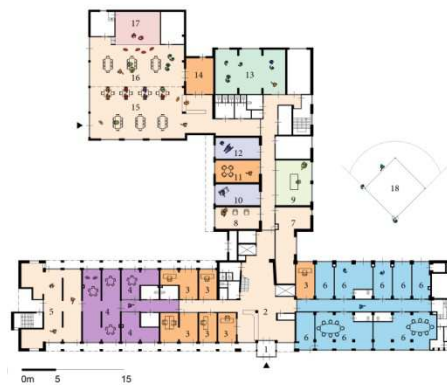
Als de drie gebouwen naast elkaar worden gelegd is te zien dat er veel overeenkomsten maar ook verschillen zijn. De drie gebouwen zijn uitgekozen op het feit dat het alle drie plint gebonden wijkaccommodaties zijn met woonruimte op de verdiepingen waar de richting op senioren ligt.

De wijkaccommodaties zijn relatief jong. Waarbij de Dijk de oudste is uit 2006. Alle drie komen voort uit de behoefte van de buurtbewoners. Waarbij Trefpunt de Dijk en de Nieuwe Nachtegaal de wens komt vanuit een historisch perspectief. De Dijk was eerst op een andere locatie en is met de bewoners mee verhuisd. Bij de Nieuwe Nachtegaal was er behoefte om de aanleun functies van het verzorgingshuis de Nachtegaal te behouden. De Kristal is ontstaan vanuit een burgerinitiatief in samenwerking met de gemeente bij het ontwikkelen van de nieuwe wijk Nesselande.

De drie gebouwen verschillen sterk van elkaar. In grote als in organisatie. De Kristal en de Dijk zijn als gebouw ontworpen voor de huidige functie, de Nieuwe Nachtegaal is herbestemd. Hierdoor is de plint van de Nieuwe Nachtegaal het minst herkenbaar. Deze onderscheidt zich in de gevel niet significant en alle functies zijn naar binnen toe gericht. De functies van Trefpunt de Dijk zijn daarentegen juist naar buiten gericht. Waarbij de Kristal een combinatie van beide heeft. In de Kristal zijn de functies van buiten zichtbaar, maar bereikbaar van binnen uit.

Afb. 37 Begane grond De Kristal

Afb. 38 Begane grond de Nieuwe Nachtegaal

Afb. 39 Begane grond Trefpunt de Dijk

De ruimtes in het gebouw worden in alle drie gevallen gehuurd bij een woningcorporatie. PIT 010 van de Dijk huurt bij woningbouwcorporatie Vestia, De Nieuwe nachtegaal bij Woonbron en de kristal bij SOR.

De wijkaccommodaties zijn voornamelijk gericht op ouderen, waarbij de Dijk het sterkst. Dit uit zich in de aangeboden activiteiten als in de bezoekers. Ze geven allen aan iedere leeftijdsdoelgroep te willen aanspreken en zijn hier ook actief mee bezig. De aanwezigheid van de seniorenwoonruimte speelt hierbij sterk een rol. De sociaal coördinator van de Nieuwe Nachtegaal geeft aan dat mensen nog steeds denken dat het een verzorgingshuis is. De coördinator van de Kristal geeft aan buurtbewoners denken dat de plint alleen voor de bewoners van het gebouw is en Trefpunt de Dijk is niet uitnodigend voor de jeugd van de buurt.

Van de drie buurtverenigingen in de wijkaccommodaties heeft de Dijk een andere organisatorische structuur dan de andere twee. De Nieuwe Nachtegaal en de Kristal hebben beide een betaalde sociaal coördinator terwijl de sociaal coördinator van de Dijk vrijwillig is. PIT 010 stelt zich terughoudend op om te helpen bij wat er door de buurtbewoners wordt bedacht. De Nieuwe Nachtegaal en de Kristal zetten actief zelf nieuwe activiteiten op.

Desondanks hebben de activiteiten veel overeenkomsten. Belangrijke thema's bij de activiteiten bij de wijkaccommodaties voor ouderen zijn ontmoeting, gezelligheid en beweging. Zoals activiteiten als bewegen op muziek en klaverjassen. Naast activiteiten bieden de wijkaccommodaties ook mogelijkheden aan voor ondersteuning.

Voor alle drie de buurthuizen is het van groot belang in de buurt te opereren. Het voornaamste doel is mensen uit de buurt met elkaar verbinden en te helpen. De Nieuwe Nachtegaal en de Kristal spelen hier actief op in door activiteiten buiten het gebouw te organiseren. Daarnaast hebben zij het voordeel niet de enige organisatie in de plint te zijn. Zij hebben een combinatie met andere openbare functies. Dit heeft als voordeel dat meer mensen de wijkaccommodatie bezoeken en in aanraking komen met de activiteiten van het buurthuis.

8 Conclusie

Sinds de crisis is er veel veranderd in de samenleving en met name in de ouderenzorg. De overheid geeft aan dat Nederland moet veranderen in een participatiesamenleving. Mensen moeten zelf vorm geven aan hun toekomst en daarbij de medemens in betrekken en ondersteunen. Door elkaar in de samenleving te helpen moeten mensen met minder gesubsidieerde zorg langer zelfstandig kunnen blijven. Door bezuinigingen op de Ouderen en de wmo worden ouderen geacht langer zelfstandig te blijven. Gemeenten moeten ervoor zorgen dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. Dit betekent dat de zelfredzaamheid van ouderen moet vergroten.

Ouderen moeten langer zelfstandig blijven wonen terwijl ter tegelijkertijd een grote eenzaamheid onder ouderen heerst. Ruim de helft van de ouderen in Rotterdam voelt zich wel eens eenzaam. Eén op de vier ouderen heeft zelfs helemaal niemand om op terug te vallen. Ouderen geven echter aan het liefst zelfstandig te blijven wonen, maar wel met een vangnet. Wijkaccommodaties kunnen een goede rol spelen bij de zelfredzaamheid van ouderen. Zij vangen het wegvallen van ongedwongen ontmoetingsplekken zoals kleine buurtwinkels op. De sociale functie komt terug bij de wijkaccommodatie. Volgens de rijksoverheid is het belangrijk dat ouderen deelnemen aan de maatschappij, mensen kunnen ontmoeten, contacten kunnen onderhouden en boodschappen kunnen doen. Dit helpt ouderen sociaal waardoor ze langer zelfstandig kunnen blijven wonen.

De geanalyseerde wijkaccommodaties geven weer dat de combinatie met woonruimte dat voornamelijk gericht is op senioren boven de plint voor- en nadelen kan hebben.

Het gebouw speelt een rol bij de laagdrempeligheid. De buurthuizen geven aan zich op de wijk te willen richten. Zij voelen zich verantwoordelijk voor de binding tussen buurtbewoners. De wijkaccommodaties geven echter aan dat het gebouw het profileren naar de wijk hen benadeeld. Mensen dachten dat de functies op de begane grond voor de bewoners uit het gebouw waren. Men dacht de Nieuwe Nachtegaal een verzorgingshuis was en het gebouw van de Kristal zou te chique zijn om een buurthuis te zijn. Het gegeven dat de woonruimte boven de plint is ingericht voor ouderen zou hier ongetwijfeld een rol in meespelen. De uitstraling van het gebouw heeft betrekking op de openbare uitstraling en laagdrempeligheid van de wijkaccommodatie. Voor buurtbewoners is het belangrijk van buiten af aan het gebouw te kunnen aflezen dat de plintfuncties voor de buurt zijn. Dat hier de mogelijkheid is ongedwongen mensen te ontmoeten en activiteiten te doen, maar ook maatschappelijke ondersteuning kan krijgen. De drie gebouwen zijn verschillend in de indeling als in de gevelopbouw. De Kristal en de Dijk zijn als gebouw ontworpen voor de huidige functie, de Nieuwe Nachtegaal is herbestemd. Hierdoor is de plint van de Nieuwe Nachtegaal het minst herkenbaar. Deze onderscheidt zich in de gevel niet significant en alle functies zijn naar binnen toe gericht. De functies van Trefpunt de Dijk zijn daarentegen juist naar buiten gericht. Waarbij de Kristal een combinatie van beide heeft. In de Kristal zijn de functies van buiten zichtbaar, maar bereikbaar van binnen uit.

Voor de bewoners uit het gebouw is de plint echter een mooie aanvulling op de woonruimte. De bewoners kunnen zelfstandig wonen met de wijkaccommodatie bij de hand. Hierdoor kunnen bewoners makkelijk mensen ontmoeten en activiteiten bijwonen. In feite kunnen senioren hierdoor hun eigen dagbesteding samenstellen. Voor de bewoners uit de Nieuwe Nachtegaal is dit een goede tussenstap tussen de beschermde woonomgeving en de maatschappij. In het geval van de Kristal en de Nieuwe Nachtegaal is de wijkaccommodatie zelfs meer dan een ontmoetingsplek. Hier is het ook mogelijk om boodschappen te doen en de eerste zorg te krijgen. Dit geeft de oudere bewoners de mogelijkheid zelfstandiger te wonen.

De combinatie van een wijkaccommodatie in de plint van een gebouw met woonruimte dat is gericht op senioren heeft voor- en nadelen. De wijkaccommodatie kan er zich door belemmerd voelen in het aanspreken van de buurt. Voor de bewoners kan het een mooie toevoeging op de woonruimte zijn dat de zelfredzaamheid bevordert. De vormgeving van het gebouw speelt voor de wijkaccommodatie een belangrijke rol. Het is hierbij belangrijk dat het de buurt aanspreekt, laagdrempelig en een uitnodigende uitstraling heeft. Het verschil in uitstraling van de plint als van de verdiepingen is hierbij belangrijk een onderscheidt te maken in de relatie tussen de plint en de verdiepingen. De combinatie zorgt er echter wel voor dat er altijd activiteit in de plint is door de aanwezigheid van de bewoners. Voor de bewoners is de combinatie een mooie mogelijkheid om met mensen uit de buurt in contact te komen. Een goede tussenstap tussen de beschermde woonomgeving en de maatschappij.

Literatuurlijst

- Bavo Europoort. (2015). Missie. Retrieved 30-05-2015, from <https://www.bavo-europoort.nl/wie-we-zijn>
- Boeijenga, J., & Mensink, J. (2008). *Vinex Atlas*. Rotterdam: 010 publishers.
- Broekhuizen, D. (2013). Sociale centra voor een veranderend land *Atlas van de wederopbouw in Nederland 1940-1965*. Rotterdam: nai010 Uitgevers.
- Coalitie Erbij. (2008). Samenvatting Eenzaamheidsonderzoek Coalitie Erbij.
- de jong, E., Kooiman, A., & Omlo, J. (2015). Nieuwe publieke ruimtes.
- De Nieuwe Nachtegaal. (2015). de Nieuwe Nachtegaal. Retrieved 30-05-2015, from <http://www.denieuwenachtegaal.nl/ontstaan-nn.html>
- Erdem, Ö. (2014). Factsheet. *GGD Rotterdam-Rijnmond*.
- Frameworks AV Rotterdam (Writer). (2009). *Bruisend Hart*. Rotterdam.
- Galema, W. (2007). Nestelen in Nesselande. In O. Van Duivenbode & W. Galema (Eds.), *Nestelen in Nesselande* (pp. 9-11). Rotterdam: AIR.
- Gemeente Rotterdam. Groot IJsselmonde. Retrieved 05/05/2015, from <http://www.rotterdam.nl/grootijsselmonde>
- Giebers, H., Verweij, A., & de Beer, J. (2014). Vergrijzing: Wat is de huidige situatie? Retrieved 30-05-2015, from <http://www.nationaalkompas.nl/bevolking/vergrijzing/huidig/>
- Haffner, M., Oei, A., & Elsinga, M. (2007). Gebiedsafspraken. *Habiforum*.
- Hart van Holland. (2008). Humanitas bouwt aan zorghotel Kristal. Retrieved 03/05/2015, from <http://www.hvhonline.nl/pages/posts/humanitas-bouwt-aan-zorghotel-kristal-9303.php?p=900>
- Harting, M. (2012). Onrust bij welzijnswerk IJsselmonde. Retrieved 15-05-2015, from <http://www.rijnmond.nl/nieuws/19-06-2012/onrust-bij-welzijnswerk-ijsselmonde>
- Horstink, J. (2005). *Deel 7: Hordijkerveld - bouwen voor de buurt*. Rotterdam: Deelgemeente IJsselmonde.
- Knoester, A., & Hooijer, L. (2007). Nesselande: Badplaats in de polder. In O. van Duivenbode & W. Galema (Eds.), *Nestelen in Nesselande* (pp. 17-23). Rotterdam: Architectuur Instituut Rotterdam.
- Koen. (2014). AWBZ in 2015: alle wijzigingen op een rij. Retrieved 30-05-2015, from <http://www.zorgwijzer.nl/zorgverzekering-2015/awbz-in-2015-alle-wijzigingen>
- Koning van Oranje-Nassau, W. A. (2013). Troonrede 2013.
- Leijen, J. (2003). Herstructurering als wapen tegen monotonie. *Aedes magazine*.
- Lörzing, H., Klemm, W., Leeuwen van, M., Lübke, C., & Soekimin, S. (2006). *Vinex! Een morfologische verkenning*. Rotterdam: NAI uitgevers.
- Mens, N., & Wagenaar, C. (2009). *De architectuur van de ouderenhuisvesting*. Rotterdam: NAI Uitgevers.
- Ministerie van VROM. (2007). Actieplan Krachtwijken.
- Nationaal ouderenfonds. (2012). feiten en cijfers. Retrieved 31-05-2015, from <https://www.ouderenfonds.nl/onze-organisatie/feiten-en-cijfers/>
- oozo. (2015). Wetenswaardigheden, cijfers en statistieken. Retrieved 29-05-2015, from <http://www.oozo.nl/>
- RIGO Research en Advies BV, & OTB Delft. (2006). Evaluatie verstedelijking VINEX 1995 tot 2005.
- Rijksoverheid. (2015a). Langer zelfstandig wonen ouderen. Retrieved 31-05-2015, from <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ouderenzorg/ouderen-langer-zelfstandig-wonen>
- Rijksoverheid. (2015b). Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) 2015. Retrieved 30-05-2015, from <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zorg-en-ondersteuning-thuis/wmo-2015>
- Rotterdams Dagblad. (1994). Plannen nieuwe aanpak Wielewaal en Nachtegaal, *Rotterdams Dagblad*.
- Rotterdams Dagblad. (1997). Verzet tegen sloop van woonpark Nachtegaal, *Rotterdams Dagblad*.
- RTV Rijnmond. (2004). Bewoners Hordijkerveld tegen sloop woningen. Rotterdam: RTV Rijnmond.

RTV Rijnmond. (2015). Ruim helpt Rotterdamse ouderen is eenzaam. *RTV Rijnmond*.

Stadsontwikkeling Ruimtelijke Ordening. (2012). Bestemmingsplan Hordijkerveld.

Tante Sjaar. (2015). Over Tante Sjaar. Retrieved 30-05-2015, from <http://www.tantesjaar.nl/over-tante-sjaar/>

van Brakel, w. p., & van Bommel, J. (1972). *Zes eeuwen bejaard Rotterdam*. Rotterdam: Dienst van Volkshuisvesting Rotterdam.

van Bruggen, B. (2005). Oud-Charlois wil geen probleemjongeren. Rotterdam: TV Rijnmond.

van der laar, P., & van Jaarsveld, M. (2004). *Historische atlas van Rotterdam*. Amsterdam: SUN.

van Dijk, H. M., Cramm, J. M., Lotters, F. J. B., & Nieboer, A. P. (2013). Even Buurten: een wijkgerichte aanpak voor thuiswonende ouderen in Rotterdam. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.

van Leent, M., Huygen, A., & Schlatmann, T. (2012). van buurthuis naar wijkonderneming. *bouwstenen*.

Woonbron. (2015). Sloop luidt nieuw hoofdstuk Colijnstraat in. 30-05-2015, from <https://www.woonbron.nl/OverWoonbron/Actueel/Nieuws/Paginas/Sloop-luidt-nieuw-hoofdstuk-Colijnstraat-in.aspx>

Geraadpleegde archieven

Plattegronden bouwaanvraag de Kristal, Archief Cypruslaan, 2007. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. 5314-2007

Plattegronden bouwaanvraag de Kristal, Archief Cypruslaan, 2008. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. 1982-2008

Plattegronden bouwaanvraag de Dijk, Archief Sussannadijk, 2007. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. D-2354-2007

Plattegronden bouwaanvraag herindeling de Nieuwe Nachtegaal, Archief Mezenhof 1-2, 2009. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. B

Plattegronden bouwaanvraag De Nieuwe nachtegaal, Archief Mezenhof 1-2, 1956. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. B2 64-1956

Plattegronden bouwaanvraag uitbreiding de Nieuwe Nachtegaal, Archief Mezenhof 1-2, 1980. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. B2-149-1980

Plattegronden bouwaanvraag buurthuis Pietersdijk, Archief Pietersdijk 27, 1979. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. B2-1422-1979

Wijkkaart Groot-IJsselmonde, Archiefkaart Groot-IJsselmonde, 1964. Rotterdam: Stadsarchief Rotterdam. Inv. Nr. 231

Afbeeldingen

Afb. 1 Kaart Rotterdam. Wikipedia., 14, 29: wikipedia.

Afb. 2 Gebied Nesselande 1990. Wolters Noordhof Atlasproducties. (1990). Groningen: Wolters-Noordhoff.

afb. 3 Vinex wijk Ypenburg. MVRDV. (2005). MVRDV.

afb. 4 Haverleij. Soeters van Eldonk Architecten. (2005).

Afb. 5 Kaart Nesselande. Wesdorp & Conté. (2007). Waterwijk.

Afb. 11 De Kristal. Meijer en van Schooten architecten.

Afb. 13 Interieur de Kristal. Rotterdam, S. o.

Afb. 15 Kaart Rotterdam ±1925. onbekend. (1925). historisch café Charlois.

Afb. 16 De Nachtegaal in aanbouw – 1958. onbekend. (1958).: historisch café Charlois.
Afb. 18 Gymnastiek in de conversatiezaal – 1958. van Brakel, w. p., & van Bommel, J. (1972a)..
Rotterdam: Dienst van Volkshuisvesting Rotterdam.
Afb. 19 Bijeenkomst in de nieuwe converstatiezaal – 1980. onbekend. (1980). historisch café Charlois.
Afb. 21 sloop bijgebouwen – 1999. onbekend. (1999). historisch café Charlois.
Afb. 25 de Nachtegaal – jaren '60. onbekend. (1960). historisch café Charlois.
Afb. 28 Dansen in de ontmoetingsruimte. De Nieuwe Nachtegaal. (2015). Rotterdam.

Interviews

Janet Neyhoft-van den Tol, Sociaal Coördinator De Nieuwe Nachtegaal, 10-03-2015

Tineke van den Berg, Sociaal Coördinator Buurtwerk Alexander De Kristal, 12-03-2015

Janine Beem, Sociaal Coördinator De Dijk, 17-04-2015

Fouad Lazaar en Tim Volker, Jongeren coach PIT 010, 17-04-2015

Ouasim El Alhoceim, jongere actief betrokken bij de buurt, 17-04-2015

Bijlagen

- Analyse tekening begane grond De Kristal
- Analyse tekening begane grond De Nieuwe Nachtegaal
- Analyse tekening begane grond de Dijk

Begane grond De Kristal

algemeen / overig
 educatie
 recreatie
 cultuur

zorg en gezondheid
 maatschappelijke ondersteuning
 sport en beweging

publiek / vrije inloop
 besloten
 figuren

1. Hoofdentree
2. Assistenten ruimte
3. Kantoor
4. Receptuur voorraad bereiding
5. Spreekkamer
6. Behandelkamer
7. Laboratorium
8. Publieksruimte gezondheidscentrum
9. Oefenruimte
10. Onderzoekruimte
11. Entree ruimte
12. Kleedkamer
13. Bibliotheek
14. Theater/dans ruimte
15. Informatiebalie
16. Computers
17. Jeugdhonk
18. Café
19. Bar
20. Keuken
21. Open keuken
22. Crea ruimte
23. Restaurant
24. Kapsalon
25. Zorghotel

Begane grond De Nieuwe Nachtegaal

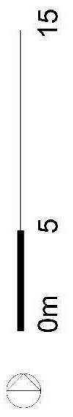
algemeen / overig
 educatie
 recreatie
 cultuur
 zorg en gezondheid
 maatschappelijke ondersteuning
 sport en beweging

publiek / vrije inloop
 -
 besloten

figuren

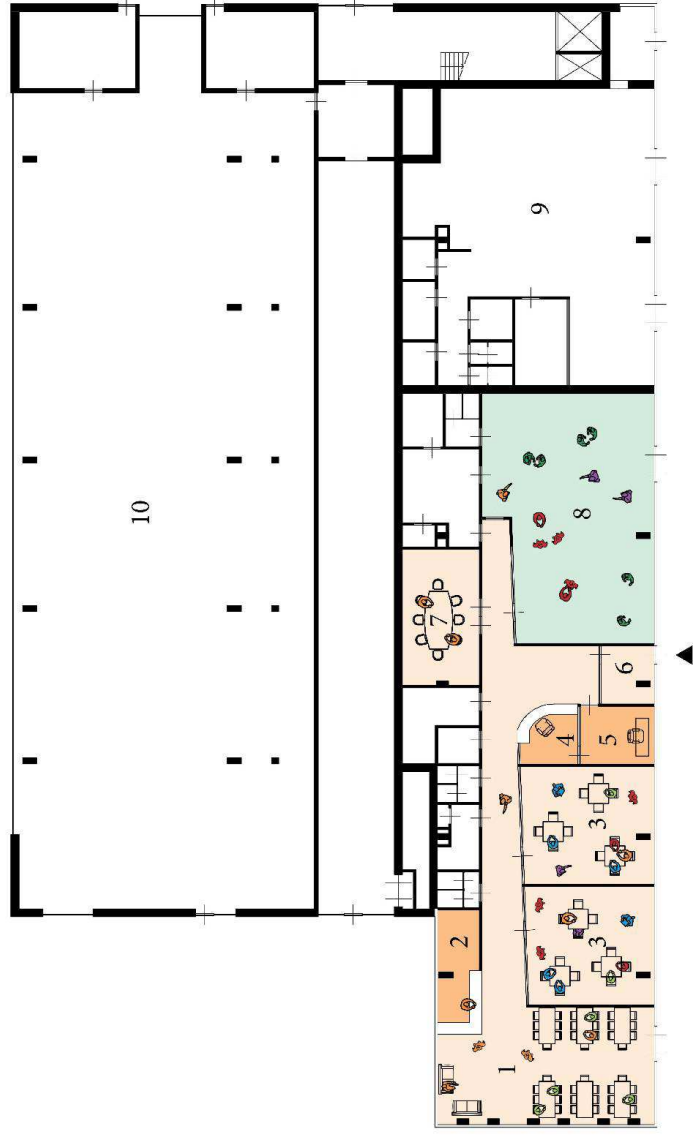
1. Hoofdentree
2. Verkeersruimte
3. Kantoor
4. Laurens dagopvang
5. Buurtsupermarkt
6. Small steps kinderopvang/BSO
7. Wassen en strijken
8. Kapsalon
9. Biljard ruimte
10. Schoonheidssalon
11. Kantoor thuiszorg
12. Fysiotherapeut
13. Bewegingsruimte
14. Keuken
15. Restaurant
16. Multifunctionele ruimte
17. Podium
18. Honkbalveld

Begane grond Trefpunt de Dijk

- algemeen / overig
- educatie
- recreatie
- cultuur
- zorg en gezondheid
- maatschappelijke ondersteuning
- sport en beweging

- publiek / vrije inloop
-
- besloten
- figuren

0m 5 15

1. Ontmoetingsruimte/kantine
2. Bar
3. Multifunctionele ruimte
4. Receptie
5. Kantoor
6. Hoofdingang
7. Vergaderruimte
8. Bewegingsruimte
9. Kantoor Vestia
10. Parkeergarage